

ระบบผู้นำทางเศรษฐกิจ สมัยอยุธยา

ระยะเวลา ๔๐๓ ปีของสมัยอยุธยา ขawnan พ่อจะสร้างระบบ หรือ แบบแผน ในวิถีทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมให้แก่ประเทศไทยอยู่มา แม้อุดมจากคลาบลงในที่ พ.ศ. ๒๓๑๐ แต่ รูปแบบของอยุธยาทั้งคู่เป็นมาตรฐานเดียวทั่วโลก เนื่องจากตั้งแต่แรกเริ่ม ก็มีความเกล้าเจ้าอุทิรา รัชกาลที่ ๔ ประวัติศาสตร์ไทยเชิงก้าวออกจากความเป็นสหามาเก่าสู่บุกเบิกในแนว

หากจะพิจารณาในทางเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่า ระบบการค้าเสริมในสมัยสุโขทัยได้คืบคืบ เสื่อมหายไป เมื่อมีสิ่งสมัยอยุธยาเกิดขึ้นในระบบอยุธยาด้วยการค้าทางการค้า ที่บ้านงานการตัวเองให้เป็นระบบ ที่มีโครงหน้างแน่นหนักที่ และใช้กันมาตรฐานเดียวกันโดยสัน serif คือแลกกว่า ๔๐๐ ปี การที่ระบบเศรษฐกิจไทยคงอยู่ในระบบอยุธยาต่อไปรู้เรื่องนี้ จึงให้กับมาศึกษาและคาดคะเนได้ว่า ไปสู่ระบบอยุธยาเดียวกันนี้ ทำให้เกิดการค้าทางเศรษฐกิจของอยุธยาที่มีส่วนสั่งส่วนและเกี่ยวข้อง ตลอด ภูมิภาคทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดสถาบันทางเศรษฐกิจของอยุธยาที่มีส่วนสั่งส่วนและเกี่ยวข้อง ตลอด ภูมิภาคทางเศรษฐกิจที่มีต่อสังคมอยุธยาโดยตรงและลักษณะเศรษฐกิจไทยในเมืองนั้น

๖. ความหมายสมัยทางกฎหมายศรีอยุธยาทางเศรษฐกิจ

เนื่องห่วงของอาณาจักรสมัยก่อน มีลักษณะของความเป็นศูนย์กลาง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การปกครอง สังคม และการคุณภาพ ซึ่งเกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เนื่องด้วยลักษณะที่ตั้งต้นเป็นประเทศคอมพ์อาณาจักร มีผลต่อการรวมทางเศรษฐกิจเข้าไว้一起การจัดระเบียบทด้วยการ สังคมและวิธีการปกครอง ดูเหมือนว่าเมืองสำคัญๆ มากก็สามารถท่องเที่ยวจากบ้านไปบ้านอีกบ้านมาก สะทวายแก่การไปมาเพื่อประกอบการเศรษฐกิจ และขยายเป็นเมืองใหญ่ไปในที่สุด หรือเกิดจากเป็นแพตต์เกรทกรุงเทพมหานครที่มีความสำคัญกว่าคืนเดนรองๆ ทำให้คนเข้ามานำท่านากินได้ อีกประการหนึ่ง ลักษณะทั้งสองประการมีอยู่ในดินแดนอยุธยา พิจารณาจากที่ดัง สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้ว่า “แต่ในโบราณ ท้องทุ่งกรุงเก่าและเหนือขึ้นไปยังเป็นทะเลที่ลุ่ม แหลกของโคโนนาก นีองเลพนูรีนีองแรกที่เป็นเมืองชายทะเล ตัวเมืองพระปฐมเจดีย์และเมืองอื่นๆ ของ

ก็ไม่ห่างจากทะเลท่าใต้ดิน ก นานเข้ามานี้พากเพียรพยายามหันกลับเข้าสู่ผืนดินกลาโหมเป็นที่ดื่น...”^๑ น่าจะเป็นไปได้ว่าในอดีตคลับบูร์กงเป็นเมืองชายทะเลใช้ทิศต่อค้าขายของพวกรบ ทิศเดินทางให้ของพบรุคือส้มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนต่างหรือที่ราบดินแดนจากบริเวณปากอ่าวไทยถึงจังหวัดชัยนาท นั้นคงหนึ่งเดียวเป็นอย่างแสตนดินอยู่^๒ ให้ระดับน้ำทะเลเลมาน่อง เห็นได้จากพื้นที่นี้ในปัจจุบันสูงกว่าระดับน้ำทะเลเพียงเล็กน้อย^๓ การหันดูของโคลอนทุมทำให้ทิศทางนั้น เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนทรายเล็กน้อย เก็บกันได้ย่างตื่น บนดินจะมีเศษหินและลักษณะของบริเวณนี้ จึงเท่ากับกุ่มเพชรรุกข์ ค้านการเกษตรไว้ ทั้งยังมีล้านนาสำคัญในทิศด้านตะวันออกนี้ ให้มาร่วมกันท่ออยู่ด้วย อยุธยาจึงกลับเป็น “บากน้ำและประดุจเมืองของเมืองเหนืออีกด้วย”^๔ เป็นศูนย์กลางการค้าคมนาคมและอยู่ในฐานะท่าที่สำคัญในการค้าขายทั้งน้ำและอุบล อีกประการหนึ่งอยุธยาท้องอยู่ไม่ไกลทะเลเดนกัมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเส้นทางค้าขายกับบริเวณริมทะเลได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ไกลทะเลเดนกัมแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งยังมีแม่น้ำอ่อนร้อนเมือง คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำลพบุรี เป็นด่านบ้องกันเมืองอุบลฯ

จากความหมายสมศักดิ์สิทธิ์ของเข้าใจว่าในครั้งแรกอยุธยาคงเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ เท่านั้นให้จากหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า ว่า “มีการก่อสร้างทำไว้ هنا พาเมชัยกรรณ แลกเปลี่ยนค้าขาย ทำหัตถกรรม... พวกราภภูร์ก็มีหัตถกรรมที่สุขสมบูรณ์ขึ้นทุกที่...”^๕ จากสภาพชุมชนเล็กๆ ให้เจริญเป็นเมืองและคงมีชาวจีนประกอบการค้าในอยุธยานั่น ในที่น้ำเรือ วัดหน้าอยุธยา ทำให้เรารู้ว่าเมืองที่มาก่อนที่พระเจ้าอยู่หัวทรงสถาปัตย์ที่ส่วนใหญ่ของอยุธยาอย่างน้อย ๗๐๖ ปี เรื่องของพระเจ้าสากนั่น กับพระนางสร้อยคอหงส์อิศิพระเจ้ากรุงฯ จึงเป็นไปได้ว่าทิศด้านตะวันออกจะได้ทิศต่อค้าขายกับ

-
๑. สมเด็จพระยาคำร่างราชานุภาพ พระราชนครวุฒิราชดันพระหวัดหักเดชา เล่ม ๑ (พระนคร: ไอเดียนไกร, ๒๕๐๕), หน้า ๙๘
 ๒. ทิศด้านบริเวณนี้มีความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยทั่วไปมากแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งที่ กรุงเทพฯ ท่าทางปากน้ำเจ้าพระยา ๒๑ กิโลเมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๑ เมตร อยุธยา ท่าทางปากน้ำเจ้าพระยา ๒๖ กิโลเมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๔ เมตร นครศรีธรรมราช ท่าทางปากน้ำเจ้าพระยา ๒๙๐ กิโลเมตร มีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๓๐ เมตร ฉะนั้นพอสันนิษฐานได้ว่า บริเวณนี้เกย์เป็นแหล่งท่าเดมานอง กับลับบูร์กงเป็นเมืองช่ายทับในอดีต จากหนังสือ พระทพ. เสนาธรรมร์ ภูมิภาคที่ประทุมไทย (พระนคร ไทยพัฒนาพาณิช ๒๕๐๖) หน้า ๑๖
 ๓. สมเด็จพระยาคำร่างราชานุภาพ เล่มที่อ้างอ้อ หน้า ๙๘
 ๔. คำให้การชาวกรุงเก่า พระราชนครวุฒิราช, (พระนคร สำนักพิมพ์กัลังวิทยา ๒๕๐๐) หน้า ๙๘

จึงแสดงมีความน่าอยู่ด้วยว่า แท้ที่เจริญไม่สมบัตประเจ้าอุท่องอพยพเข้ามายังคือบริเวณบางกะเจด ทรงขึ้นด้วยหันหน้าอุท่อง บางกะเจดเป็นชุมชนการค้าที่หนาแน่นเป็นที่รวมของล้านนาเจ้าพระยาภัยแครว สำคัญ เช่น ปากน้ำแม่น้ำป่าสัก ปากน้ำคลองสาร ปากคลองหน้าวัดพันธุ์เชิง เป็นคลองรับส่งสินค้าไปมา ระหว่างแหล่งอุตสาหกรรมที่ตั้งตระหง่านท่าเรือกรุงข้ามที่ตั้งวัดพันธุ์เชิง มีการบุกคลองขยายให้กว้างขึ้น และเสริมสร้างอุโมงค์ในชั้นหลัง ฝรั่งนิยมมาตั้งคลังสินค้าใกล้กับบริเวณบางกะเจด คือตัววัดพันธุ์เชิงลงถึงปากน้ำแม่น้ำป่าสัก บริเวณบางกะเจดยังคงความรุ่งเรืองทางการค้ามาอีกช้านาน

๒. เศรษฐกิจหลักของอยุธยา

จากสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่จึงเป็นตัวกำหนดให้เศรษฐกิจของอยุธยาพื้นฐานใน ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ การเกษตรกรรม

พื้นที่ดินในครอบครองของอยุธยาเริ่มแรกแต่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มที่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล ได้แก่บริเวณตอนล่างของอุ่มน้ำเจ้าพระยาอันจัดเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียคาดเนินหันในสามเหลี่ยม คือ บริเวณอุ่มน้ำแม่น้ำเจดีย์และแม่น้ำป่าสัก แหล่งที่ตั้งของพม่า ที่นี่เป็นที่ที่สำคัญในการเกษตรกรรมอยุธยา ระยะแรกคงมีการปลูกข้าวตามจำนวนน้อย ไม่ใช่ว่าขาดแคลนที่ดินในการดำเนินการ แต่ขาดแคลนแรงงานหรือกำลังคนทั่วหาก เห็นได้จากในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ หน้า ๑๑๙ ว่า “ถ้ามีล้านนาบ้านเมืองของพลเมืองในเวลาโน้นคงจะอยู่ในที่ริมแม่น้ำลำคลองและที่ใกล้กับแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งภายในและภายนอก แล่กลางเมืองเท็จจะเป็นที่ว่างเปล่า...” เพื่อรับคนออกเกษตรเข้ามายังศรีวะลาเกิดสังคมแม้ว้มีการอพยพผู้คน ฉะนั้นคงมีการทำนาบริเวณบนออกเกษตรเสียส่วนใหญ่ และหากมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ที่ดิน บริเวณกลางเกษตรไม่ว่าเปล่าแนว การขยายอาณาเขตของอยุธยา ต้องหันตัวขึ้นวิธีการทำสังคมแบบบ้านนาจากสู่ไปที่ในปี พ.ศ. ๑๗๑๔ ลักษณะการทำสังคมหลัง

๔. โปรดทูล พระวิทักราชวังช่อง ทิพพีเป็นอนุสรณ์ในงานศพ นายทองสุข จำเบี้ยกัน (พระนกรโวงพิมพ์ส่วนท้องเดิม ๑๘๐๔) หน้า ๓๙ แบบ ๖๐
๕. บริเวณดุนแม่น้ำอิรากีเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญในสมัยหลัง เมื่อสังกัดปักกิ่งของพม่า ได้พัฒนาบริเวณนี้ ขนาดกว้างประมาณ ๕๐๐ ไร่มากแห้งหนึ่งในโดยส่วนแหล่งปลูกข้าวเกินของพม่าอยู่ในบริเวณเมืองมัตตะเกล็ง อยู่ต่อไป ๓๕๖ ไร่ แต่พุกาม เป็นที่ที่แม่น้ำอิรากีบรรจบกันแม่น้ำสาละวิน
๖. ที่สูง เจริญวงศ์, “การปกครองสมัยอยุธยา” รวมปัญญาอยุธยาอนุสรณ์ เล่ม ๑ (พระนกร องค์การค้าคุรุสาก ๑๘๐๖) หน้า ๑๘๔

จากมีข้อแล้ว คือการกวาดท้อนผู้คนเพื่อถอนกำลังของฝ่ายตรงข้าม ขณะเดียวกันเป็นการเพิ่มภาระจ้าให้แก่ฝ่ายตน จากสังคมที่กรุงกัมพูชาในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หงส์ รามาธิบดีที่ ๑ ได้กวาดท้อนผู้คนมาถึง ๔,๐๐๐ คน แสดงให้เห็นถึงความต้องการกำลังคนอย่างมากในอยุธยา (กามความเห็นของนายชาญวิทย์ เกษกรกิริ การไปเอกสารของเมืองอื่นๆ ระบุว่าเป็นบัญหาการเมืองมากกว่า ก็ต้องกำลังช้า些ก แต่ผลผลอย่างก็เอา มาใช้เป็นเป็นกำลังของตนทำได้) อาจมีข้อด้วยทว่า หากกำลังคนเป็นปัจจัยขาดแคลนในการทำงาน แล้วระบบไฟฟ้าให้ขาดแคลนรับราชการ มิใช่ช่วยเพิ่มปัญหาการขาดแคลนนี้หรือ แต่ในความจริงที่ว่า แม้ไฟฟ้าจะขาดแคลนก็ตาม มนุษย์ย่อมให้ไฟฟ้าทำงานในที่น้ำของตน หรือกรณีไฟฟ้าส่วนยังเป็นกำลังสำคัญได้ ฉะนั้นระบบไฟฟ้าจึงไม่ใช่ตัวที่ทำให้แรงงานขาดแคลน แต่เป็นวิธีรวมคนเพื่อแก้ปัญหาแรงงานตัวระบบไฟฟ้า

อย่างไรก็ตาม สมัยอยุธยาตอนทันคงผลิตข้าวได้เกินบริโภคเล็กน้อย จากรายการสินค้าออกมีข้าวรวมอยู่ด้วย แต่ต้องอยู่ในประเภทท้ายรายการ คงส่งออกไม่มากนัก ไม่สมัยอยุธยาตอนกลางมีการกล่าวถึงแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ คือที่กำแพงเพชรซึ่งมีน้ำลำภูมาทางท่าน้ำในศึกษาว่า และเมืองนครนายก ฉะเชิงเทรา สระบูรี ที่เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญในสมัยสมเด็จพระนเรศวร ที่ยังกล่าวถึงสะพานขายข้าว เช่นจ่าวเป็นสถานที่รับข้อขายน้ำ ในยุคคงมีการขายเนื้อที่เพาะปลูกและจำนวนผลเมืองที่เป็นแรงงานเพิ่มขึ้น เพราะเป็นระยะแห่งความเป็นปกติ แผ่นรวมทั้งระบบไฟฟ้าที่รวมคนมิให้กระจัดกระจายทำให้การใช้แรงงานมีประสิทธิภาพขึ้น หลังจากสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชบ้านเมืองปราศจากภัยสังคม การทำงานคงได้ผลดีบวกกับการเก็บทางข้าวหรือเงินค่าน้ำที่ได้รับได้ต้องแบ่งข้าวส่วนหนึ่งส่งจ้างหลวงไว้เป็นเสบียงของพลบังกัน บ้านเมือง เมื่อไม่มีสังคมร้ายย่อมมีจำนวนเงินท้องต้องการ จึงส่งข้าวขายเป็นสินค้าออกสำคัญ สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ อยุธยาส่งข้าวขายให้แก่บ้านไวย์บลลฑ์หลายพันตัน ถึงแม้ระบบปลูกข้าวโดยรัฐจะหนาแน่นขึ้นในระยะนี้ แต่ไม่ปรากฏว่าบ้านเป็นสินค้าต้องห้ามแต่ประการใด คงอนุญาตให้ข้อข่ายได้ตามความพอใจ ข้าวเพิ่มความสำคัญมากขึ้นในยุคอยุธยาตอนปลาย นอกจากข้าวไทยส่งไปขาย ขยายเกษตรฯ อย่างแพร่หลายแล้ว จันยังเป็นลูกค้ารายใหญ่อีกด้วย เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ย่องเต็ให้เอากลับมา

-
๓. โปรดคุณ ส่ง กาญจนากพันธ์ ประวัติการค้าไทย (พระนคร โรงพิมพ์ช่าวพาณิชย์ ๒๔๔๔) หน้า ๑๖
 ๔. พระราชนครวิทยากรกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพิพากษา (พระนคร โรงพิมพ์มหามกุฎราชวิทยาลัย ๒๕๐๖) หน้า ๑๖๑ และ ๒๖๖
 ๕. เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๖๐

ข้าราชการป้ายหักหักขัน กว้างคู่ นิจไป ในสมัยสมเด็จพระบรมโกษา ไทยส่งทูตไปเมืองจีน
 จีน ๔ ครั้ง สรุวนี้ใหญ่เป็นการไปค้าข้าว^{๑๐} ทำให้ข้าวเป็นสินค้าที่ถูกตุกตาดโดยบริรุ่งไปอีกประเกท
 หนึ่ง ด้วยเหตุที่ข้าวเป็นพืชสำคัญ กษัตริย์อยุธยาได้ให้ความเอาใจใส่การทำการของราชภารพ
 สมควร จากกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ กล่าวถึงการลงโทษถ้าเจ้าของปล่อยให้กระเบื้องหัวข้าวใน
 ที่นา หรือ “ห้ามนิให้ผู้ไทยสุ่มแหงปลาในที่นาทำให้ข้าวห่านเสียหาย ถ้าข้าวห่านอกรวงต้องหักต้อดลักษณะ
 เห็นว่าให้ยกถอนความพิกพ่อน” และบังมีกฎหมายควบคุมแรงงาน คือกฎหมายลักษณะทาง ห้ามมิให้
 ทาสเอาระบบนาขเจ็นขอได้ค่าตัวในระหว่างเทศกาลเกี่ยวข้าว เพราะทำให้ขาดแคลนแรงงานใน
 การทำงาน^{๑๑} พร้อมทั้งมีกฎหมายที่บังถึงการเบิกสิทธิให้อาย济เงื่อนในการบุกเบิกที่กินทำไร่นาให้เกิด^{๑๒}
 พืชผลไทยไปน้ำจำกัดจำนวน และบุนบันหนึ่งจراجวัลให้แก่เจ้าน้ำที่ในราชการที่ขักขวนส่งเสริมให้
 ราชภารพเจ้าบันջอยที่ทำงานหากิน^{๑๓} นอกเหนือจากความเอาใจใส่ของกษัตริย์อยุธยาต่อการทำงานที่
 ปรากรในรูปกฎหมายแล้วก็ให้มีสิ่งอื่นๆ ที่แสดงถึงการส่งเสริมให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น การบุคคลอง
 เป็นไปเพื่อการคุณงามและเพื่อรวยยาน้ำที่ห่วงตอนหน้าน้ำมากกว่าเพื่อผลประโยชน์ทางเกษตรกรรม
 การทำงานนักกับสภาวะธรรมชาติและความเป็นไปของบ้านเมือง ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดารหรือหลักฐาน
 จากจกหมายเหตุเรื่องที่ ๑ หากกล่าวถึงความทุกข์ยากของราชภารต้องเป็นเรื่องของข้าวแพง เช่น ใน
 สมัยสมเด็จพระนราธิราษฎร์ ๑๗ พรรษา ๑๖๘๕ ปี ตามสิ่งที่ ๑๖ พรรษา (๙๖ ปี) บ้านน้ำ
 ข้าวแพงราคากิ๊ด ๑๖ พรรษา (๙๖ ปี) เพิ่มสิ่งที่ ๑๖ เท่าตัวและยังมีการกักตนข้าวโดยพอกบุนนาด้วย
 วิธีการแก้ไขของรัฐเห็นได้จากในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเกิดภาวะข้าวแพงครั้งใหญ่ รัฐแก้
 ไข่หาดทวีชัยห้ามส่งข้าวออกนอกประเทศไทย ภาวะข้าวแพงปรากรูปอยครั้งในสมัยอยุธยาตอนปลายที่
 การค้าข้าวน้ำราบไปไม่สักค้ามาก ปริมาณการส่งออกที่มากทำให้ราชภารไทยไม่มีข้าวพอ กันฉะนั้น
 เรื่องข้าวจกวาเป็นสิ่งควบคู่กับเศรษฐกิจไทยตลอดมาทั้งตระกับสามัญธรรมชาติและคับบั้รุง ข้าวยัง^{๑๔}
 เป็นเครื่องดงภาวะทางเศรษฐกิจให้อย่างดี เมื่อข้าวแพงมักน้ำไปสู่ความระส่ำระส่ายของบ้านเมือง

-
- ๑๐. สอง ภานุราษฎร์ เอ็นท์อังกา หน้า ๒๙๖-๒๙๗
 - ๑๑. เสน่ห์ ปราโมช กฎหมายอยุธยา (คณะกรรมการจัดงานอนุรักษ์สถาบันตุลาฯ ๑๔๐๐) หน้า ๑๑
 - ๑๒. ชาด สุขานิช “ฐานนกรไห้” หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพืชพรรณอารยธรรมไทย (พะนก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๔๐๔) หน้า ๑๐๔

การมากโดยเฉพาะจัน ญี่ปุ่น มีอยู่ทั่วไปในแบบเมืองต่าง ๆ ของอาณาจักรอยุธยา จัดเป็นสินค้าทั้งห้ามห้ามสูค้าแต่ผู้เดียวตั้งแต่ครองแรกที่มีระเบียบว่าด้วยสินค้าต้องห้าม ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จนกระทั่งถึงท่านรัตนโกสินทร์ฝ่ายเป็นสินค้านำอยู่ ราคากปกติที่พระคลังเป็นตุ๊กตาหนอก หนาบละ ๖ สลึง (๑ บาท ๒ สลึง) ปี พ.ศ. ๒๒๙๐ ที่ “ฝาง” ราคาแพงที่สุดหนาบละ ๒ บาท^{๓๔} “พริกไทย” เป็นเครื่องเทศที่ฝรั่งห่อการมาก ในสมัยสมเด็จพระนราภิญ์มหาราช ฝรั่งเศสได้ทำสัญญาอุดูกาดค้าพริกไทย แต่ยังไม่ได้กระทำการ สมเด็จพระนราภิญ์ฯ เสด็จสวัրคตเสียก่อน เมื่อสมเด็จพระเพทราชาบันครองราชย์ต่อมา ไม่ทรงยอมรับสัญญาฉบับนี้ “หนาง” ปลูกกันมาก ปี พ.ศ. ๒๓๕๗ ก็มากถึง ๒๕,๐๐๐ หนาบ ขายให้แก่ปอร์ตุเกสที่เมืองมาเก๊า เมืองจันและอินเดีย อยุธยาส่งมากเป็นสินค้าออกขายให้หนาบเป็นเงิน ๗๕,๐๐๐ เหรียญ^{๓๕} และรัฐบาลสามารถเก็บภาษีมากได้ปีละ ๕๐๐ ชั่ง (๕๐,๐๐๐ บาท)^{๓๖} ไม่หอนต่าง ๆ เช่น ไม้กฤษณา ก็ขายได้ราคานี้ สินค้าเหล่านี้รู้เป็นสุค้าทางสัน นอกจากนี้ยังมีสินค้าทางเกษตรชนิดอื่น เช่น ผ้าม มะพร้าว ไม้ต่าง ๆ และน้ำตาลเป็นสินค้าออกที่ส่งไปขายที่ญี่ปุ่นและจีน จำนวนมาก ราคานาบละ ๒ บาท ๓ สลึง สินค้าเกษตรกรรมที่กล่าวมากทั้งหมดมีความสำคัญในฐานะเศรษฐกิจพืชฐาน ซึ่งอยุธยาเป็นสุสัลต ไม่ใช่เฉพาะผู้ค้าเท่านั้น

๒.๒ การค้าข้าย

เนื่องจากการเกษตรกรรมเป็นผู้นำสร้างผลผลิตโดยราชธานี ในลักษณะเศรษฐกิจของอยุธยาด้วยจัดการหน้าที่คือรัฐหรือกระทรวงเป็นเสมือนพ่อค้าแต่ผู้เดียว ในระยะต้นการค้าข้ายยังไม่ใช่กิจกรรมสำคัญของรัฐ แต่ภายหลังเมื่อรัฐเห็นความสำคัญของการค้าว่ามีรายได้มาสู่มาก และกษัตริย์อยุธยาชอบค้าขายมากขึ้น การค้าจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เรื่องของการค้านี้ โครงการแบ่งออกเป็น

ก. การค้าข้ายภายใน

การค้าภายในเป็นสิ่งที่กระทำการกันอย่างเล็กน้อยไม่มีกิจการใหญ่โต ตลาดเบร์ทุ่คฝรั่งเศสที่เข้ามาอยุธยา สมัยสมเด็จพระนราภิญ์มหาราชได้ให้ภาพไว้ว่า “...ส่วนการค้าข้ายภายในนี้ เป็นสิ่งเล็กน้อยเหลือเกิน

-
- ๑๓. ราชรัตนกิจารทิ เมืองไทยในทศวรรษที่ ๑๘๐๐ (พระนคร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น ๒๔๐๗) หน้า ๔๔
 - ๑๔. ทดสอบฐานวิทยาลิธี (แปล) จกหมายเหตุนราภิญ์เรืองคงชวาสี (พระนคร โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๗๙) หน้า ๑๐
 - ๑๕. “คำให้การชาวกรุงเก่า” เอกสารอ้างอิง หน้า ๒๔๙

ให้ทำให้ไกรสร้างสมบัติไว้มากมาย...”^{๗๖} สังทัดคงให้เห็นในเรื่องนัก คือ การใช้เงินตราไม่เป็นที่
แพร่หลาย เนื่องจากจุดเด่นของอยุธยาจัดอยู่ในภาวะ “เงินดี” หาเงินหมุนเวียนในตลาดได้ยาก
เนื่องจากภาระผลิตเงินออกมามีจำนวนจำกัด (น้อย) เป็นเงินพดค้าง ที่มีมูลค่าและเปลี่ยนคงที่ เพราะ
ที่มาจากการผลิตเงินออกมามีจำนวนจำกัด (น้อย) เป็นเงินพดค้าง ที่มีมูลค่าและเปลี่ยนคงที่ เพราะ
ที่มาจากการผลิตเงินออกมามีจำนวนจำกัด (น้อย) และเมี้ยนเป็นปลอกหอยเล็กๆ ขนาดหนึ่ง อัตราของเบี้ยอยู่ระหว่าง ๕๐๐-๖๐๐
บาท คือ ๑ เมี้ยน อัตราแลกเปลี่ยนไม่คงที่ ขึ้นกับความมานะของเบี้ยในตลาด เงินส่วนใหญ่อยู่ที่
เบี้ยคง หรือ อัตราแลกเปลี่ยนไม่คงที่ ขึ้นกับความมานะของเบี้ยในตลาด เงินส่วนใหญ่อยู่ที่
คงที่ ผลกระทบจึงสินค้าเก็บงำนทด เพราะเป็นแหล่งกุมการค้า พ่อค้าธรรมดายากที่จะมีเงินเก็บหลายสิบชั้ง^{๗๗}
ดันนนคิกว่าการค้าภายในของอยุธยาคือเป็นการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันจ่าย ไม่มีห้างร้านมากนัก
สถานที่ค้าขายส่วนใหญ่อยู่ตามลำคลองและตลาดอันเป็นที่สัญจรไปมา มีตลาดเอกในอยุธยา ๔ ตลาด
ตลาดนก ตลาดรวมที่ย่านขายของทั่วไป วิธีการค้าขายคังที่ลาลูแบร์บรรยายไว้เป็นลักษณะของ
การไวนีเชื้อใจซึ่งกันและกันนันนิกผู้ขายไม่ต้องนับเงินที่ตู้ซื้อสักให้ เขายิ่งผู้ประกอบการค้าคือ
แม่ค้าเสียส่วนใหญ่ เพราะผู้ขายต้องนำรับราชการหมาย ทำให้อาชีพค้าขายเป็นหน้าที่ของผู้หญิงใน
สังคมไทย คนจนเข้ามามีบทบาทเป็นพ่อค้าเข่นกันและเป็นผู้เชื่อมการค้าระหว่างเมืองต่อเมือง เพราะ
คนจนได้รับสิทธิเชิงในการเดินทางได้ทั่วราชอาณาจักรผิดกับชาวต่างชาติอื่น ที่ต้องได้รับอนุญาต
จากทางการเสียก่อน การค้าขายภายในอยุธยาคือ คงเป็นแบบเสรี เปิดโอกาสให้พ่อค้าต่างชาติ
มาขายได้ แต่ต่อมานี้เมื่อรัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวในฐานะคนกลางรับซื้อสินค้าบางอย่างจากพ่อค้าต่างชาติ
มาขายต่อให้เอกชนเป็นรายย่อย เท่ากับรัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวใน ครุฑ์สมัยสมเด็จพระ-
นราธิราษฎร์ฯ รัฐจึงกับทรงห้ามร้านของหลวงตามตลาด ถนน ล้านนา ถลายเป็นพ่อค้าขายปลีกด้วย นั้น
คือรัฐได้รับการค้าภายในไว้ออกย่างหนึ่ง^{๗๘}

อย่างไรก็ตาม การควบคุมการค้าภายในของรัฐอยู่ในรูปของสินค้าที่มาจากการต่างประเทศ
ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าแพพรพรรณ เครื่องลายคราม ประชาชนทั่วไป
คงไม่ยอมใช้ ฉะนั้นการควบคุมคงกล่าวอาจไม่ส่งผลกระทบกระเทือนต่อราชธานเท่าใดนัก

๗๖. สันนิษฐาน โภณมนูกุร (แปล) สถาบันแห่งประเทศไทย (พระนคร สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๒๕๑๐) หน้า ๓๙

๗๗. ภานุวรรณ์ได้ให้ภาพการค้าขายภายในไว้ว่า “รายได้ของพระมหากษัตริย์ที่พระองค์ที่กำกับราชภาระและคน
ทั่วทั้ว ทรงขยายการค้าของหลวงใหญ่โภณากองกระทั่งว่า การค้าแทนไม่ใช่อาชีพของเอกชนคนใน
สยามเสียแล้ว พระองค์ไม่ทรงพอพระทัยจะขายสิ่งเพียงอย่างเดียว ยังทรงเบกร้านในตลาดต่างๆ เพื่อขาย
ปลีกอีกด้วย...” เรื่องเกี่ยวกับเชิงอรรถที่ ๑

๔. การค้าต่างประเทศ

การค้าต่างประเทศมักเป็นคันขึ้นว่าสมัยไทยที่เศรษฐกิจของอยุธยาดี เหตุที่ให้ความสำคัญ กับภาระการค้าต่างประเทศว่า มีส่วนกำหนดความเป็นไปทางเศรษฐกิจการค้าของอยุธยาอยู่คิดเสมอ ไม่ใช่ความจริงต่างกัน เพราะจากเหตุผลที่ว่า โดยในทวีปของอยุธยาเองแล้ว มิใช่เป็นศูนย์การค้าที่ ซึ่งใหญ่อย่างไรเมื่อจะเทียบกับมหัลกา เนื่องจากลักษณะทั้งสองอยุธยาเป็นเมืองหลับเข้ามานั่นอ่าวไทย มิใช่เมืองที่อยู่ในเส้นทางการค้าการเดินเรือที่สำคัญของฝรั่ง ซึ่งผ่านจากญี่ปุ่นมาอินเดียไปยังจีนและญี่ปุ่น อยุธยาเป็นศูนย์การค้าในระดับท้องถิ่นอันหมายถึงสุวรรณภูมิ แต่มิใช่ระดับโลก และสินค้า ของอยุธยาไม่ใช่เป็นที่ต้องการอย่างมากของฝรั่ง เมื่อนำเสนอหน้ากาก็จะได้รับการต้อนรับ แต่การที่ฝรั่งเข้ามาค้าขายกับอยุธยานั้น เพราะอยุธยาเป็นแหล่งที่มีสินค้าและญี่ปุ่นซึ่งต่างก็ต้อง ตัวยัตน์เองไม่ได้ (เพราะทางสองชาติไม่ยินดีคบค้าทั้งวัย ต่อมารีบลัพนาชาติให้ไวที่ญี่ปุ่นยอมคัดวัย) หรือ ฝรั่งรับข้อสินค้าของอยุธยาที่เป็นที่ต้องการของชาวเกาะอินเดียทั่วโลกและมลายุ เป็น ข้าว เพื่อนำไปขายต่อ ฉะนั้นหากอยุธยาไม่ค้าขายกับฝรั่ง มิแต่ค้ากับจีนเล็กน้อย อยุธยาถือสามารถอยู่ได้ อย่างสบาย ด้วยมีเศรษฐกิจพัฒนาด้านการเกษตรกรรม ลักษณะของการค้าที่อยู่ได้ด้วยการค้าขายเป็น สำคัญ แต่เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ จะเห็นว่าสมัยไทยที่มีการค้าขายกับต่างประเทศดี ถูกทำให้ เศรษฐกิจสมัยนั้นคงจะเจนทองกำไรมากขึ้น เป็นการช่วยเพิ่มบรรยายทางการค้าให้คุ้กคักขึ้น ดังนั้น เราให้ความสำคัญแก่สัญญาณเด็ดพารามาจิกที่ ๒, สมเด็จพระเอกาทศรถ, และสมเด็จพระ นารายณ์ฯ ว่ามีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ สำหรับผลประโยชน์ทางการค้านั้นไม่ว่าจะเป็นทางบก หรือทางบก ไม่มีผลต่อราชภูมิธรรมชาติอย่างใด นั่นคือหากการค้าต่างประเทศไม่ได้ ราชภูมิไม่ เดือดร้อน หรือการค้าต่างประเทศก็ไม่ได้ทำให้ชีวิตคนอยุธยาเจริญขึ้น ซึ่งจะต้องพิจารณาในเรื่อง ของผู้ประกอบการค้า คือชาติธรรมและเจ้าชายที่ได้กำไรจากการค้า และผลกำไรที่ได้ใช้จ่ายในการ สร้างสรรค์สังคมอยุธยาหรือไม่ ซึ่งจะพิจารณาในเรื่องรายจ่ายของพระมหากรุณาธิคุณ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นการพยายามให้เกิดความเข้าใจเศรษฐกิจอยุธยาอย่าง คร่าวๆ เสียก่อนที่จะก้าวเข้าสู่เรื่องระบบผู้นำพาทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจอธิบายได้คือ รัฐบาลอยุธยา มิได้เข้าควบคุมการผลิต (ทางการเกษตร) เพียงแต่ผลผลิตที่เป็นสินค้าเกือบทั้งหมด ราชภูมิถ้อง ขายให้รัฐ และสินค้าต่างประเทศทุกชนิดรัฐเป็นผู้ขายให้แก่ราชภูมิ นั่นคือรัฐเป็นผู้ควบคุมปริมาณ และราคาสินค้าอันหมายถึงการกำหนดความต้องการซื้อและการเสนอขายในท้องตลาดไปในทั่ว รัฐ เป็นผู้สูญเสียค่าต้นทุนการค้าขายสินค้าออกและสินค้าเข้าแท่นได้โดยระบบพระคลังสินค้า ฉะนั้นเรื่องการ

สูญเสียทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นกันเรื่อยๆของการค้าต่างประเทศและกลไกหรือระบบในสังคมอยุธยา
บานส่วนที่ส่งเสริมให้ระบบดูกรากกระชับทั่วภาค

๓. ขบวนการที่ก่อให้เกิดระบบดูกรากทางเศรษฐกิจ

ระบบดูกรากทางการค้าเกิดขึ้นเมื่อไประเจ้าไม่มีการสรุปลงแน่นัก ก่อนนี้ใครจะทำความเข้าใจว่า
ระบบดูกรากทางเศรษฐกิจของอยุธยาคือระบบดูกรากทางการค้าโดยระบบพระคลังสินค้า ควรแยก
ก้าวตามว่า “ด้วยพระคลังสินค้า” เกิดขึ้นเมื่อใด และการบริหารงานเป็นระบบมั่นคงถาวรปราศจากภัย
ขัดในสมัยใหม่ จากหนังสือประวัติการค้าไทยได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “คลังสินค้าเป็นที่เก็บของล่าว
และอากร คงมีนา.. ดังปรากฏในกฎหมายออกสมัยสมเด็จพระเจ้าอู่ทอง...”^{๒๘} คลังสินค้าต้องมีอย่าง
แน่นอนเพื่อเก็บสิ่งของที่ได้จากการส่งออกและอากร เมื่อมีมาเข้าที่รวมรวมส่งไปขายต่างประเทศหาเงิน
เช่นนี้ ฉะนั้นคือพระคลังสินค้าคงมีมาเพื่อครองเรือค้าสำราญและแล้วเพื่อเก็บของของหลวง ส่วน
ระบบพระคลังสินค้าที่มีระเบียบบริหาร มีเจ้าพนักงานพระคลังสินค้าอยู่ในกฎหมายว่าด้วยทำเนียบ
ศักดินามณฑลเด็จพระบรมໄตรโลภนาถ^{๒๙} เป็นไปได้ที่พระคลังสินค้าจะต้องมีงานเพิ่มขึ้นในสมัยนั้น
ด้วยเป็นสมัยที่เกิดระบบไฟฟ์ และมีไฟร์ส่วนหนึ่งคือไฟร์สูบหัวดองเสียสั่งของแทนรับราชการ สิ่งของ
ที่เก็บในพระคลังสินค้าเพิ่มขึ้น ประกอบกับภารกิจการค้ากับจีนเริ่มคุ้มค่าเป็นลำดับนั้นแต่สมัยสมเด็จพระ
นกรินทรราชฯ งานของพระคลังคงมีมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีการดูกรากทางการค้ามาถึงสมัยสมเด็จ
พระราชนัดลักษณ์^{๒๘} มีการค้ากับปอร์ทกุเตอร์ครองแรก สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงให้
ความเห็นไว้ว่า “เรื่องของพระคลังสินค้า เกิดมาแต่การค้าขายกับฝรั่ง ไม่เกี่ยวกับการค้าของ
เมืองจีน...”^{๒๙} คงมาจากเหตุผลที่ว่า ไทยเราทั้งพระคลังสินค้าตามแบบอย่างของฝรั่งประการหนึ่ง
และตัวรัฐบาลอยุธยา ดำเนินรัฐต้องควบคุมโดยเป็นส่วนของพระคลังสินค้า ส่วนสินค้าอันๆต่อรัฐ
ทั้งหมดซึ่งหน้าที่เป็นของพระคลังสินค้า ฉะนั้นอาจเป็นไปได้ว่าระบบพระคลังสินค้าเริ่มมีการบริหาร
งานอย่างแน่นอนในสมัยนั้น แต่จะให้ดูกันเป็นจุดเริ่มของระบบดูกรากทางเศรษฐกิจก็ยังไม่สมบูรณ์นัก
เมื่อย้อนมาพิจารณาเรื่องการดูกรากข้ออาชญาภาพเป็นเรื่องของการบังคับประเดช ส่วนการซื้อสินค้าอัน
เป็นความต้องการของชาบูของต่างเจ่องที่อยากราชการให้แก่รัฐบาลกว่าເອກະພາບ เพราะฝรั่งต้องรับรายเพื่อให้
ทันหน้าสำราญออก ซึ่งการค้าสมัยก่อนนั้นกับคอมเป็นสำคัญ และถ้าหากค้าสำราญกับເອກະພາບคนธรรมชาติ

๒๘. ผ่องพันธ์ ศุภกรพันธ์, การที่ก้าวทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นกันเรื่อยๆของพระคลังสินค้า วิทยานิพนธ์เสนอต่อ
นิตย์ที่กิจกรรมทางการคุณภาพตั้ง พ.ศ. ๒๔๑๐ หน้า ๕๖

๒๙. โปรดดู กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑ (พระราชบัญญัติการค้าครุภัณฑ์, ๒๔๐๖) หน้า ๒๖๓

๓๐. ผ่องพันธ์ ศุภกรพันธ์ เอกสารที่ปรึกษา หน้า ๕๖

พุกจากันไม่เข้าใจ คนไทยเองก็ไม่อยากค้ากับฝรั่งเท่าไหร่ก็พุกจากันไม่รู้เรื่องและทว่าหนทางเป็นที่นั้นระบบผูกขาดทางการค้าเกิดขึ้นอย่างแท้จริงเมื่อรัฐบาลไปยุ่งเรื่องของสินค้าออก โดยบังคับให้ราชฎร ส่งสินค้าขายให้แก่พระคลังสินค้าผู้เดียว ถือเป็นเจตนาของรัฐที่ทำให้เกิดระบบผูกขาดขึ้น เนื่องจาก จากกฎหมายในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ บัญญัติเรื่อง “สินค้าต้องห้าม” ว่า “มาตรฐานจะ พระเจ้าอยู่หัวห้ามน้ำให้ข้อขายของต้องห้ามแก่ผู้มาต่างเมืองต่างแดน ถ้าผู้ใดทำขึ้นข้อขายห้าม เห็นอีฟาราชกำหนด ห้ามให้ลงโทษผู้นั้นด้วยไม้หาด ๕๐ ที...”^{๔๙} ฉะนั้นระบบผูกขาดนี้จึงเกิด ในสมัยนั้นเป็นการควบคุมสินค้าเข้าและสินค้าออกบางสิ่งอย่างแน่นอน โดยมีกฎหมายบังคับไว้ ส่วนสมัยหลังต่อมา เช่น สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถหรือสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองก็ มีการออกกฎหมายว่าด้วยเรื่องสินค้าต้องห้าม ทำให้ระบบผูกขาดคงปั่นเปื้อนมากที่สุดแล้ว แต่สินค้าที่ไม่จำเป็น พระคลังก็ผูกขาดจนหมดสน รวมทั้งเข้ามาควบคุมการค้าภายใน เป็นครั้นของหลวงแข่งกับเอกชน เสียอีก

ระบบผูกขาดทางเศรษฐกิจของอยุธยา^{๕๐} เกิดจากองค์ประกอบหลายด้านที่ต่างมีบทบาท การเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องต้องกัน ทำให้ระบบผูกขาดก่อตัวเป็นรูปร่างและหน้าแน่นขึ้น องค์ประกอบ ดังนี้

๑. วิัฒนาการการค้าต่างประเทศ
๒. ระบบหรือกลไกที่ช่วยส่งเสริมให้ระบบผูกขาดมั่นคง
๓. ผู้ประกอบการค้า

๑. วิัฒนาการการค้าต่างประเทศ

แบ่งได้เป็น ๓ บุคคลการค้าขายกับฝรั่งเป็นเกณฑ์ คือ
 อุษบาต้อนคน จากสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรามาธิบดีที่ ๑ ถึงสันแต่นันดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแต่ พ.ศ. ๑๗๘๓-พ.ศ. ๒๐๓๔
 อุษบาต้อนกลาง จากสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ถึงสันแต่นันดินสมเด็จพระนราายณ์
 มหาราชทัตแต่ พ.ศ. ๒๐๓๔-พ.ศ. ๒๑๓๑
 อุษบาต้อนปลาย จากสมัยสมเด็จพระเพทราชาถึงเสียงกรุงทรงที่ ๒ ถึงแต่ พ.ศ. ๒๑๓๑-พ.ศ. ๒๑๓๐^{๕๑}

๔๙. กฎหมายกราส่วนตัว เล่ม ๔ (พระบรมฯ องค์การก้าครุสกา, ๒๔๐๖) หน้า ๘๖-๘๗

๕๐. แบ่งตามหนังสือ สอง ภาษาจากพันธ์, ประวัติการค้าไทย หน้า ๖๖

วิวัฒนาการการค้าต่างประเทศยุคแรกเป็นการค้าแบบโบราณ คือการค้าสำราญที่ต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นในรูปของรัฐ เอกชนมีบังเล็กน้อย เห็นได้จากการส่งทุ่ตไปเมืองจีนยุคแรก^{๑๔} มากกว่าทุกๆ ทั้งการส่งทุตไปนอกจากเพื่อเจริญพระราชนิตรรศเพื่อให้จันทร์ของอาชญาในฐานะอาณาจักรใหม่ในสุวรรณภูมิโดยมีการนำเครื่องราชบรรณาการไปสู่แล้ว บังเอิญสำราญบรรทุกสินค้าไปขายตามหลังทั้ง การค้าสำราญทั้งหมดก็ดำเนินการโดยพระมหาจักรีและเจ้านาย ห่อค้าสามัญในอยุธยาไม่มีครรษณารถค้าสำราญได้เงินแต่พ่อค้าจีนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าสำราญโดยเฉพาะ มองดูเหมือนเป็นการผูกขาดการค้าต่างประเทศอย่าง ๆ แต่ยุคนั้นยังคงอ่าวมาการค้าเสรีได้ เพราะห่อค้าต่างชาติยังมีโอกาสที่ต่อค้าขายกับราชวงศ์และพ่อค้าชาติอื่นที่อยู่ในอยุธยาได้โดยกรองไม่ท้องส่วนพระคลังสินค้า สมัยสมเด็จพระนรินทรราชและสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นสมัยที่มีการค้าสำราญเจริญรุ่งเรืองมาก กวยจักรีย้อยอยามีสมพันธุ์อันดีกับฝ่ายจีน

มาถึงยุคบุญชาติองค์การการค้าต่างประเทศขยายวงกว้างขึ้น เมื่อฝรั่งปอร์ตุเกสชาติแรกเข้ามานิสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ตามที่บัญชาดิยอลันดา เป็นในสมัยสมเด็จพระนราธิศวรฯ อังกฤษสมัยสมเด็จพระเอกาทศรด และฝรั่งเศสมัยสมเด็จพระนราธิศวรฯ การที่ฝรั่งทยอยกันเข้ามาค้าขายกับน้อมบุญชาติในยุคนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญ โครงการผ่านเป็นประเทินกันต่อไปนี้

ก. ดำเนินคุณธรรมเจ้ามานักขาย ในกรณีของแท่ละหมาดมสาเหตุต่างกันไป ไม่ใช่ว่าทุกชาติต้องการเข้ามามาเพื่อค้าขายอย่างเดียวเสมอไป แต่ทุกชาติเข่นกันที่น้ำเรื่องการค้ามานเป็นสืบการติดต่อที่เป็นสั่งปกติวิสัยในการมีสมพันธุ์กับชาติใดชาติหนึ่ง สำหรับปอร์ตุเกสชาติแรกที่เข้ามานั้นนิใช่สนใจในสินค้าบุญชาติเพราะปอร์ตุเกสก็ต้องการสินค้าเครื่องเทศ อยุธยามีสินค้าจำพวกน้ำดื่ม (จากรายการสินค้าออกในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ มีเครื่องเทศอยู่บ้าง)^{๑๕} แต่ปอร์ตุเกสเข้ามามาเพื่อขออนุญาตค้าขายที่มีผลกระทบซึ่งบดบังนัยเป็นเมืองขึ้นของอยุธยาและเป็นผลของการค้าเครื่องเทศที่ใหญ่ที่สุดในแหลมมลายู ในรัชกาลพระศรีสัชตะวรรษที่ ๑๖-๑๗ อังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มเข้ามานบทบาททางทะเลแทนที่ปอร์ตุเกสและสเปน ต่างฝ่ายต่างแย่งบดบังกันในการจะเข้าไปมีอิทธิพลตามดินแดนต่าง ๆ ที่ให้ที่น้ำดีที่น้ำดีเข้าไปทั้งส่วนการค้าอุตสาหกรรม ฯ ท้องที่ความเข้าไปทั้งส่วนนี้การค้าตัวเอง แต่สำหรับอยุธยานั้น การเข้ามายังอังกฤษและ

๑๔. ถู จำนวนครั้งที่บุญชาติส่งทุตไปเมืองจีนในยุคกันได้จากเรื่องเดียวกัน

๑๕. สร้าง ภูมิประเทศที่ตั้งที่ดีเช่นนี้ หน้า ๘๘

ฝรั่งเศส ดูเป็นความประสงค์เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของอยุธยามากกว่า ด้วยในสมัย
สมเด็จพระนราภิญ์มหาราชยอ้อนค้าให้อิทธิพลปั่นไทย สมเด็จพระนราภิญ์ฯ จึงทรงเชื่อ
เชิญให้อังกฤษเข้ามาตั้งสถานการค้าที่อยุธยาหวังให้อังกฤษมาค้าอิทธิพลยอ้อนค้า แต่อังกฤษไม่
เรื่องขัดแย้งกับไทย ถึงขันอยุธยาประกาศสหภาพรัฐท่อนเดียดตะวันออกของอังกฤษในปี
พ.ศ. ๒๔๗๐ สมเด็จพระนราภิญ์ฯ จึงห้องทรงหาฝรั่งเศสมานับพันธมิตร ข้อแตกต่างในจุด
ประสงค์ของอังกฤษกับฝรั่งเศส คือ อังกฤษต้องการมาค้าขายแต่ไม่ได้ผลดีประกอบกับมีเรื่อง
กับอยุธยาจึงเลิกราไป แต่ฝรั่งเศสมากด้วยความมุ่งหมายทางศาสนาและการเมือง ยอ้อนค้าดูจะ
เป็นฝรั่งชาติเดียวที่เข้ามาอยุธยาเพื่อค้าขายและได้ผลดี ครั้งแรกเป็นการขอหนังกว้างจากอยุธยา
เพื่อขายให้ญี่ปุ่นอีกด้วย ยอ้อนค้าเป็นฝรั่งชาติเดียวที่ญี่ปุ่นยอมติดต่อค้า แต่เมื่อขอ้อนค้าได้ครอง
หมู่เกาะอินเดียตะวันออกและบังคับให้ปลูกพืชประเพทเครื่องเทศทั้งหมดจึงต้องสั่งข้อข่าวจาก
อยุธยาบนจังหวัดพันตัน ยอ้อนค้าจึงมีความถูกพันทางการค้ากับอยุธยาจนกระทั่งเสียกรุง
ป. ลักษณะการค้าขายของฝรั่ง มาในรูปของการทำสัญญาค้าขายและขอพระราชทานให้มี
สิทธิคงทั้งค้าขายที่อยุธยาและเมืองท่าต่าง ๆ ซึ่งเป็นแบบแผนเริ่มแรกของฝรั่งทุกชาติที่เข้า
มา เป็นสิ่งที่ไม่เคยปรากฏในกรณีของจีนและชาติตะวันออกอื่น ๆ การตั้งสถานีการค้ามัก
เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การแทรกแซงทางการเมืองในแทนทุกคืนแดน เพราะการตั้งสถานีการ
ค้ามักมีหมายพิทักษ์รักษาทรัพย์สินและชีวิตของคนชาติคน หากเกิดการวิวาทกับชาว
พนเมืองหรือต่อสู้ระหว่างฝรั่งกันเอง เปรียบเทียบแล้วเหมือนลักษณะ “การค้าเดินหน้า การ
เมืองตามหลัง” นับเป็นอันตรายต่อเสถียรภาพของประเทศไทย ฝรั่งส่วนใหญ่เข้ามายาค้ายในรูป
ของบริษัทการค้า เช่น บริษัทท่อนเดียดตะวันออกของยอ้อนค้า อังกฤษ และฝรั่งเศส อนุสูติเป็นตัว
แทนของรัฐบาลในประเทศไทย ที่รับผิดชอบการค้าต่างประเทศเข่นกัน นี่อาจเป็นเหตุผล
ที่ว่า เหตุใดฝรั่งถกไม่รังเกียจในระบบผูกขาดการค้าของอยุธยา ในระหว่างคริสตศวรรษที่ ๑๖,
๑๗ และ ๑๘ เศรษฐกิจของยุโรปคลอยู่ในลักษณะ Mercantilism ซึ่งรัฐพยายามควบคุมนโยบาย
ทางเศรษฐกิจ ด้านการค้าขายกับต่างประเทศที่ตอกย้ำในความควบคุมของรัฐ เมื่อมีนกัน วิธีควบ
คุมที่ง่ายและได้ผลมากที่สุดคือ การมองสิทธิผูกขาดในการค้าขายกับประเทศไทยต่าง ๆ ให้แก่
บริษัทเพียงไม่กี่บริษัทที่ทรงบันนาเพื่อค้าขาย โดยเฉพาะและบริษัทฝรั่งเจ่องก์พอยเจตติคต่อ กับรัฐ
โดยตรงเพื่อจะสะดวกแก่การค้า แต่พอสมัยหลัง ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนจากผู้นำฝรั่งเช่น อังกฤษ

เป็นhardtarakหรืออย่างให้มีการค้าเสรี^{๒๔} เมื่อการค้าในอยุธยาเริ่มขึ้นมากทั่วบริเวณการค้าต่าง ๆ และพ่อค้าเอกชนแข่งขันกันค้าขาย แต่ละชาติพยายามให้ได้มาซึ่งสิทธิการค้าของตนโดยใช้วิธีความของกำนัลแก่พระมหากษัตริย์และเจ้านาย ตลอดจนให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ชนักงานพระคลังสินค้า ฝรั่งแต่ละชาติต้องการสินค้ามากจึงเกิดการขอทำสัญญาผูกขาดสินค้าเป็นอย่าง ๆ ไปต่อจากพระคลังสินค้าที่ผูกขาดสินค้าจากราชภรัฐอีกด้วย เช่น ยอดนารถผูกขาดหนังกว้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและยังขอรับผูกขาดข้อ ชาชัง เบสต์และดีบุกอีก ในสมัยสมเด็จพระนราธิราษฎร์ฯ ฝรั่งเศสขอรับผูกขาดพริกไทย เป็นต้น ก็ยังจะเห็นได้ว่าลักษณะการค้าขายของฝรั่งมีส่วนทำให้ระบบผูกขาดของอยุธยาเกิดขึ้นและเข้ารูปเป็นอย่างมากขึ้นทุกที่

ข้อ ก. และข้อ ข. อาจขัดแย้งกันว่า ข้อ ก. ฝรั่งไม่คิดจะแข่งขันการค้าในอยุธยาเท่าไหร่นัก แต่ข้อ ข. ฝรั่งมีลักษณะแข่งขันกัน ใจร้อนข่ายว่า จุดมุ่งหมายให้ญี่ปุ่นฝรั่งมีได้ให้ความสำคัญต่ออยุธยาในแข่งขันของการค้า แต่ฝรั่งแข่งขันนี้เนื่องจากความสมเด็จพระนราธิราษฎร์ฯ ที่ฝรั่งเข้ามามากและเป็นร่องของเหตุการณ์ในญุคสมัยมากกว่า จะเห็นได้ว่า ปลายอยุธยาฝรั่งส่วนใหญ่ถอนตัวออก ไม่มีการแข่งขันการค้าในอยุธยาแต่อย่างใด

ค. ผลของการค้าขายกับฝรั่งที่มีต่ออยุธยา มีผลกว้างไกลมาก ประการแรก สินค้าที่ฝรั่งเสนอให้อยุธยาคือ อาวุธปืน เลือดใหญ่ พร้อมกับทหารจ้างจำนวนหนึ่งที่เป็นกองอาสาฝรั่งเม่นบันชิงชาวปอร์ตุเกส อาวุธปืนช่วยสร้างให้อยุธยาเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็งขึ้น จากความได้เปรียบที่อาวุธปืนได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อาณาจักรอยุธยาในครั้งแรก ความเสียหายที่ตามมาได้เป็นอย่างมาก เป็นสิ่งที่หงส์หงษ์ฝรั่งต้องฝ่าฟันให้สำเร็จ ความเสียหายที่ตามมาได้เป็นอย่างมาก ถือว่าเป็นอาวุธร้ายแรงในสมัยนั้น สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงเห็นความสำคัญของบันทึก ไม่ส่วนทำให้เจ้าแม่อยู่หัวศรีสุจานันทร์กับบุนวรรณศามีอำนาจขึ้นมา จึงออกกฎหมายกำหนดบันทึกไว้ อาวุธปืนมากขึ้น ก็ยังเป็นสินค้าที่ต้องห้ามตลอดมาที่ฝรั่งต้องขายให้ทางการแห่งเดียว จากการผูกขาดของตนและสินค้าอื่น ๆ ที่ฝรั่งเข้ามายัง ทำให้ระบบผูกขาดเริ่มก่อตัวขึ้น ส่วนสินค้านมของฝรั่งปีรวมนาจะข้อที่เป็นของที่มีราคามาก เช่น ดีบุก ชาชัง เป็นของหายาก รัฐเกรงจะหมดเสียจึงบัญญัติไว้เป็น “สินค้าห้ามห้าม” ชาวนมเมืองท้องถิ่นให้แก่รัฐห้ามไม่ให้ขาย

๒๕. โปรดถูก พะระราษาร์นของ พะระเจ้ากรุงธงกฤษดิพะระเจ้ากรุงสยาม ใน นันทา สุกุต อโภสารชอดันดา สมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๑๗๘๐-๑๗๘๓ และ พ.ศ. ๑๗๘๑-๑๗๘๔ (พระนคร : กรมศิลปากร, ๑๙๑๐) หน้า ๔๔
๒๖. อินเดรา, ภารกิจที่น่ารู้เมืองไทยในอดีต (พระนคร สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, ๑๙๐๙) หน้า ๒๘๓

ให้แก่ผู้อื่น มีสินค้าบางอย่างมิใช่สินค้าต้องห้าม เช่น เบ้า หนังกวาง แต่เป็นของหายาก ในท้องตลาด ฝรั่งมากอชีวะจีกช่วยส่งเคราะห์หัดหมายให้และรู้เรองก็ได้กำไรกวัย ฉะนั้นผลจากการค้ากับฝรั่งในประเทศไทยส่องคือ รู้เร้ามาเป็นผู้ควบคุมการค้าข้ายต่างประเทศเช่นทั่วกลางข้อข่ายสินค้าระหว่างประเทศนักพ่อค้าต่างด้าว ยังเมืองราชค้าขายกับฝรั่งเจริญนำรายได้มาสร้างฐานะ ผลประการที่สามพอมาคือ อยุธยาได้รับฐานะเป็นห่อค้านกลางที่นำสินค้าจากเมืองจีนและญี่ปุ่นมาขายให้ฝรั่งออกต่อหนึ่ง เพราะจีนกับญี่ปุ่นไม่คอมโถด้อมันฝรั่ง การเป็นห่อค้านกลางนั้นเองนำรายได้อย่างมหาศาลมาสร้าง กล่าวคือสินค้าที่อยุธยาขายให้ฝรั่งแบ่งเป็นสองประเภท คือสินค้าพื้นเมืองและสินค้าห่อบมากจากจีนและญี่ปุ่น สินค้าพื้นเมืองได้มาจากภาษีอากรที่ราชภูมินำมาซึ่งมาราคาสินค้าที่ห้ามให้แก่รัฐสูตร เดียว ฉะนั้นรัฐจึงมีโอกาสกำหนดตราสาราค่าสินค้าได้ เช่น เกลือสินเชื่อร้าค่าปกติจำหน่ายหานละ ๕ บาท แต่เมื่อรัฐจัดจำหน่ายต่างประเทศราคางสูงหานละ ๑๗ บาท^{๒๗} ส่วนสินค้าจีนและญี่ปุ่นที่อยุธยารับมาขายให้ฝรั่งนั้นได้ราคาก็ยิ่ง เช่น ทองแดงจากญี่ปุ่นอยุธยารับมาราคาดันละ ๑๕ เหรียญขายให้แก่ฝรั่งหานละ ๒๐ เหรียญ^{๒๘} ใหม่ดินจากเมืองน้ำเกียรราคาก็ ๑๐๐ เหรียญ แต่ราคาน้อยอยู่ที่ ๓๐๐ เหรียญ^{๒๙} ฝางพระครองชื่อมา ๒ สลึงขาย ๖ สลึง หมากชื่อมา ๖ สลึงขาย ๑ คำลึง (๕ บาทหรือ ๑๖ คำลึง)^{๓๐} ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐขายสินค้าให้ฝรั่งแพงหลายเท่าตัวกว่าต่ออยู่ที่รัฐอย่างมากมาย ด้วยเหตุนี้ในระยะหลังต่อไปจึงยกติดต่อกับราชภูมิโดยตรงเพื่อให้ราคасินค้าที่ถูกลง สมัยอยุธยาตอนกลางนั้นมีส่วนของการค้าเจริญดี คือ สมัยเดียวกันในสมัยอยุธยาในสมัยเดียวกันนี้พระนารายณ์มหาราช การค้าใหญ่โตมาก อยุธยาติดต่อกับประเทศตะวันออกได้แก่ มาเก๊า จีน เกาหลี ญี่ปุ่น พลีปินส์ ญวน ทางตะวันตกไปถึงเบงกอล ชาวดั้งโคลาเมเดล ภาพของการค้าขายที่เจริญรุ่งเรืองเห็นได้จากหนังสือคำให้การบุนหลวงวัดป่าที่ทรงธรรมว่า “มีงดงามเดือนสามลมสำเภาพัดเข้ามากรุง เบื้องมีรสม พากพือค้าพาณิช ชาวจีน แขกสรุป ลูกค้าฝรั่งกันนน แขกกุศราช แขกสุรัต แขกข้าวนาลาย อิคบันยอน อังกฤษ ฝรั่งเศส ปอร์ตุเกส วิลันดา คุณกัมบันนาหอดสนอที่บ้านอนท้ายคุ้ ขนสินค้า

-
- ๒๗. ราช รักนาภิชาติ, เมืองไทยในทศวรรษของฝรั่ง (พระนคร โรงพิมพ์ส่วนห้องเดิน, ๒๔๐๗) หน้า ๔๒
 - ๒๘. ประชุมแห่งความคิดเห็น “จกหมายเหตุภาคหลวงฝรั่งเศสสมเด็จพระนารายณ์มหาราช” (พระนคร องค์การก้ากุรุสกุ, ๒๔๐๖) หน้า ๔๔๙
 - ๒๙. หลวงสันธานวิทยาลิทซ์ อดมมายเหตุเดื่อชาวต่าง (พระนคร โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๗๗) หน้า ๑๕๐
 - ๓๐. ราช รักนาภิชาติ เก็บท้องแต้ม หน้า ๔๙ และ ๗๔

ขันเก็บบันตึกที่เข้าไว้แล้วเป็นครั้นขายสินค้า”^{๓๐} ก่อว่าคืออุตุเรือสำราญไม่จงใจยังแต่เดือน กุมภาพันธ์จึงเมษายนและฤกุเรือสำราญอกจากเดือนเมษายนถึงกุมภาพันธ์หน้า จะนนเดือน กุมภาพันธ์จึงเดือนเมษายนการค้าขายคึกคักมาก เมื่อปลายอยุธยาตอนกลางการค้าต่างประเทศ เจริญมากมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอยุธยา ทำนองเดียวกันระบบผูกขาดการค้าก็หนาแน่นที่สุด ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้ปกครองน้านเมืองทุกจะให้ความสนใจกับการค้ามากกว่า สิ่งอื่น ลาภุเบร์ได้พรรณนาไว้อย่างคิดพอดีสรุประการค้าผูกขาดในสมัยได้ว่า “ธรรมดากการค้าขายนั้นย่อมต้องการเสริ่งพาทีแน่นชัด ไม่มีใครกลงใจไปสู่สยามเพื่อขายสินค้าที่ตนนำเข้าไป ให้แก่กษัตริย์ด้วยความจำใจ แล้วซื้อสินค้าที่ตนต้องการได้จากกษัตริย์ท่านเพียงเจ้าเดียวเท่านั้น แม้ว่าสินค้านั้นจะน้ำดีท่านขึ้นในราชอาณาจักรของก็ตาม ยังกว่านั้นยานเมื่อมีเรือกำบังต่างประเทศ ไปถึงกรุงสยามพร้อมหลายลำด้วยกันเล่า ก็ไม่อนุญาตให้ทำการซื้อขายกันเองระหว่างลำต่อลำ หรือขายให้แก่ชาวเมืองไม่เลือกว่าจะเป็นคนพื้นเมืองหรือคนต่างด้าว จนกว่ากษัตริย์จะทรงกว้านซื้อสินค้าที่ดีที่สุดในระหว่างเรือไปหมด ตามสนนราคานี้โปรดกำหนดพระราชทานให้ เพื่อทรงนำไปขายต่อไปด้วยราคานี้ทรงกำหนดนั้นตามพระราชอัชมาศ”^{๓๑}

อยุธยาตอนปลายเริ่มในสมัยสมเด็จพระพุทธราชาโดยการขับไล่ฝรั่งออกไปจากอยุธยา แต่ก็ยังมีฝรั่งเหลืออยู่บ้าง คงแต่นนมาฝรั่งได้คลายศรีไม่ค่อยมาค้าขายกันอยุธยามากเหมือนแท้ก่อน แม้สมัยสมเด็จพระเจ้าเสือจะเปิดโอกาสให้ฝรั่งทุกชาติเข้ามาค้าขายแต่ก็ไม่ได้ผลเท่าใดนัก มีเรื่องของพ่อค้าฝรั่งไม่กล้าเท่านั้นที่มาค้า แต่ในยุคการค้ากับจีนมากขึ้น ระบบผูกขาดการค้าต่างประเทศ ก็มิได้เสื่อมลงแต่อย่างใด เพราะเป็นสิ่งที่น่ารายได้มากแล้วในอดีต แต่รายได้จากการค้าต่างประเทศที่คาดถึงมีรัฐหรือกษัตริย์กลับลดน้อยลง

๗.๒ ระบบหรือกลไกที่มีอยู่ล่วงสมัยในระบบผูกขาดมั่นคง

ก. ระบบไฟร์ นอกจากเป็นระบบรวมกำลังคนและอาชากล่าวให้ว่าเป็นระบบผูกขาดทุกคนโดยรัฐ เป็นการผูกขาดทางสังคมทำให้การดำเนินชีวิตของคนอยุธยาต้องติดในระบบราชการ ระบบไฟร์จึงย้อมมีผลต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไม่มีปูทาง เมื่อการดำเนินทางเศรษฐกิจต้องอาศัยบังคับของตนเป็นหลักใหญ่จากระบบไฟร์ทำให้คนไทยต้องจำกัดอยู่กับที่โดยสังกัดมูลนิธิจะเคลื่อนย้ายไม่ได้ถือว่าผิด

๓๐. อนุสรณ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบว่าบันทึกนี้ในกรุงเทพมหานครที่อยู่ในกรุง (พระนคร ศิริมิตรการพิมพ์ ๒๕๑๖)

หน้า ๑๓๒

๓๑. สันท. ก. ไกมลนุกร, เอกสารที่อ้างอิง หน้า ๔๐๗

กฎหมายเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพผู้ค้า เป็นทางให้คนดำเนินการทำน้ำที่แทนได้อย่างดี และยังสร้างนิสัยความนิยมรับราชการ ด้วยเหตุนี้เองจากการจะสมของระบบไฟร์เป็นเวลาหลายร้อยปี ทำให้คนไทยขาดทักษะความชำนาญด้านการค้าขาย แต่ระบบไฟร์กลับนำผลดีมาด้วยสูบก่อรองในแสงของการไม่ต้องใช้จ่ายทรัพยากรามาก พอกเลิกสมในระหว่างเข้าเรืออยู่ ต้องมีทุนรองของตนเอง มูลนายไม่เชียง เรื่องอาหารการกินเป็นภาระของครอบครัวที่ต้องส่งเสียนำมายังและเดือดให้เจ้า นายบังคมนิสัยคนไทย ฉะนั้นมูลนายจึงมีกิมมิใช้ตลอด เลิกสมยังต้องทำงานสร้างผลิตผลให้มูลนาย พระมหาชัตติย์ไม่ต้องเสียเงินเดือนข้าราชการให้พวกเจ้านาย ข้าราชการ เมื่อว่าจึงการรับราชการ ซึ่งเป็นส่วนที่พลเมืองพึงรับใช้บ้านเมือง มูลนายก็ไม่ต้องร้อนเพราะไฟร์ห่าเลียงให้ ยังในส่วนภูมิภาค ภาคอกรที่ควรส่งให้ราชธานี บางส่วนถูกยกออกจากบริหารด้วยการที่เกี่ยวข้อง อีกเรื่องหนึ่งคือ พวกไฟร์ส่วนที่น้ำสีของแม่น้ำแทนการรับราชการด้วยแรงงาน เช่น มูลค้างคาว ดีบุก กำมะถัน ผ้าแดง ดินประศิว ไม้แดง ฝาง ชาข้าวฯลฯ ที่ปรากฏในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่ามีรายชื่อ เมืองต่างๆ ที่ต้องส่งส่วนรวม ๒๑ อย่าง และยังมีส่วนของรวม ๑๒ สิ่ง ที่ราชภูมิใช้ส่งแทนเสียเงินบุคคลละ ๕ บาท^{๓๐} ส่วนของจากพวกไฟร์ส่วนนี้ส่วนช่วยให้พระคลังสินค้าขายโดยไม่ต้องลงทุนซื้อได้มาก พอคราวที่เดียว มาในสมัยหลังตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรฯ จนกระทั่งเสียกรุงเป็นเวลาต่อว่า ๑๕๐ ปี มีการรั่งมาตรฐานมากเศรษฐกิจอยุธยาดีขึ้น ความต้องการสินค้ามากขึ้น ขณะเดียวกันระบบไฟร์ส่วนนี้ เจริญขึ้น ระบบไฟร์เลิกสมที่ต้องเข้าสังกัดเสื่อมลง อาจสรุปได้ว่าระบบไฟร์ก็จะเป็นเครื่องมือของรัฐที่จะนำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปสู่ส่วนบุคคลได้มากที่สุด เป็นระบบที่มั่นคงเพื่อให้ราชภูมิรวมมหันต์ที่รับใช้เจ้านายบริการทั้งข้าวของแรงงานยอมตนให้อยู่ในภาวะรับใช้ตลอดเวลา เพียงเพื่อ “ตราคุณ” ที่แสดงว่าได้รับการคุ้มครองจากสังคม ระบบไฟร์กล้ายเป็นเครื่องพันธนาการ ราชภูมิหรือไฟร์มิให้มืออาสาจะร่วมทางเศรษฐกิจด้วยการเป็นพ่อค้า มองไประบบบุคคลนี้เหมือนส่วนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่เบื้องบน หากจะพิจารณาว่าผลประโยชน์นั้นยังกลับมาสู่ราชภูมิบ้างหรือไม่จะต้องกล่าวถึงในเรื่องรายจ่ายของพระมหาชัตติย์ที่ไป

๗. ระบบพระคลังสินค้า เป็นจักรกลสำคัญของระบบผู้คน ทำหน้าที่เหมือนบิชัทการค้าแต่สู้เกียรติ ในอยุธยา พระคลังสินค้าแต่แรกมีหน้าที่ด้านการค้าสำเกาโดยเฉพาะ คัวยเป็นที่เก็บพระราชทรัพย์ ของพระมหาชัตติย์ซึ่งเนื่องจากมีอำนาจในการแยกเป็นพระคลังข้างที่ดังเบื้องส่วนยังคงมีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ ก่อตัวคือ เงินทองของรัฐกับของพระมหาชัตติย์เก็บไว้เดียวกัน เพื่อเริ่ม

^{๓๐} ค. “ค้าให้การชาวกรุงเก่า” เล่มที่อ้างอิง หน้า ๒๗๖-๒๗๘

มีการแยกว่าส่วนไหนเป็นของพระมหาจักรีส่วนใดเป็นของรัชในสมัยรัตนโกสินทร์ อายุ่ไร้ก้าม พระคลังสินค้าทรงมีมาหรือมีกับการค้าต่างประเทศแล้ว ทำหน้าที่รวมสินค้าที่ได้จากส่วยอากรส่งขาย ทั่วประเทศ เมื่อมีการค้าขายกับฝรั่งพระคลังสินค้าเพิ่มมากขึ้น ขอสินค้าจากราชภรماข่ายให้ สรีสัชธรรมรัชสินค้าต่อรัชมาขึ้นให้ราชภร จากเหตุผลที่จำเป็นต้องทราบบันเรื่องอาชุบืนทำให้เกิด บัญญัติ “สินค้าต้องห้าม” ไก่แก่ ศาศตราธิ กฎหมาย ฝ่าง ดีบุก ชาหัง หนังกว้าง รวมทั้งสินค้า หันเมืองที่เป็นของหายากต้องขายให้แก่พระคลังเท่านั้น ส่วนสินค้าต่างประเทศพระคลังนี้ถูกเลือก ก่อนไว้ใช้ในราชการที่เหลือจึงจะจำหน่ายให้ราชภร จากหน้าที่เป็นการเริ่มบทบาทของพระคลัง สินค้าในฐานะสถาบันสูงนำทักษะการค้าของรัช กำไรจากการสูงนำทักษะเป็นสิ่งสำคัญให้พระคลังสินค้าเพิ่ม อัตรานินภูมิ “สินค้าต้องห้าม” มาอยู่ขันในสมัยที่มา เช่น สมัยสมเด็จพระเจ้าปาราชาทธองมี ประกาศ “สินค้าต้องห้าม” ในแบบทุกสิ่ง แม้กระหั้นถ้อยคำ ผ้าแดง อ้างว่าเพื่อใช้ในราชการ ตามประวัติศาสตร์นับว่าเพื่อเป็นการแก้เตือนคนค้าที่มาบ่ญไทยสมัยนั้น แต่ละจากการนี้ทำให้ ระบบสูงนำทักษะสินค้าโดยพระคลังสินค้าเพิ่มพูนมากขึ้น รัชเป็นผู้สูงนำทักษะการซื้อขาย “สินค้าต้องห้าม” ทั่วหมด พระคลังสินค้าทำหน้าที่พ่อค้าคนกลางแท้สูตรเที่ยวในอยุธยา และเมื่ออยุธยารับหน้าที่เป็นคน กลางนำสินค้านั้นยุบนำขายให้ฝรั่งออกต่อหนังพระคลังสินค้ากำเนิดนิการอิก นอกจานนี้ยังคงเป็นผู้ จัดการแต่งสำราญไปค้าขายดูแลข้อมูลของหลวงและดูแลการค้าเอกชนที่เป็นของเจ้านายและข้าราชการ รัชให้ ทำหน้าที่เก็บค่าธรรมเนียมเรือสินค้าต่างประเทศคือ ภาษีปากเรือ ภาษีสินค้าและค่า ธรรมเนียมสินค้าอิก พระคลังสินค้าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ยังต้องทำหน้าที่เป็นพ่อค้าขายปลีก เป็นกรันชนของหลวงอิกทั้ง ฉะนั้นไม่เพียงแต่จะเป็นแหล่งการค้าที่ใหญ่ที่สุด พระคลังสินค้ายังเป็น สถาบันที่รวมเงินตราของอยุธยาไว้ด้วย

มองดูจากหน้าที่ของพระคลังสินค้าอาจเทียบได้กับงานของกระทรวงหนึ่ง แต่พระคลังสิน- ค้าก็ลับเป็นเพียงหน่วยงานใหญ่ที่บันต่อกรมพระคลังหนึ่งในจตุคามภังส์ เจ้าหน้าที่ในกรมพระคลัง สินค้าที่ทำหน้าที่การค้าสำราญเป็นคนดีทั้งหมด เพราะคนไทยไม่ชำนาญการเดินเรือและการเจรจา การค้าขายกันมีอยู่นั่น มีเจ้าหน้าที่คนงานพระคลังสินค้าที่เป็นคนไทยไม่ก็คนติดตามไปดูแลควบคุมสิ่งของ การบริหารงานภาคราชในกรุง ใช้คนดีทั้งหมดเก็บสินค้า พนักงานทำบัญชี สูตรและการค้าขาย ดำเนินการให้ดี ไม่เสียหาย ในพระคลังสินค้าเข้าใจว่ามีคนไทยอยู่น้อย แม้แต่ดำเนินการออกกฎหมายพระคลัง ดำเนินการให้ดี ในระยะแรกได้แก่บุนนาคคนไทยเช่น พระยาโกษาเหล็ก พระยาโกษาปาน นาราษะหอจั้ง เช่น สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ผู้ได้รับตำแหน่งนั้นมีเชื้อสายจีนและเข้ากับพวก

พ่อค้าจันทำการค้าขายอย่างค้าน พฤษภาคมหลวงฝรั่งเศสค่อนแคร จึงไม่เป็นการแปลกดีว่าในปีนี้จะมี
อนุญาเหตุในการค้ากับจันจึงรุ่งเรือง การค้าออกหรือส่วนตัวมีมากโดยอาศัยพระคลังสินค้าเป็น^{๔๔}
เครื่องบังหน้า เรื่องของสินบนก็เพิ่มพูนมากขึ้น พ่อค้าจำต้องหาของมา garnish พระมหาศรีฯ มเหศี
และเจ้านายส่วนหนึ่ง หาเงินสินบนให้เจ้าพนักงานพระคลังสินค้าอีกส่วนหนึ่ง เพื่อบอกความสะดวก
ทางการค้า คำกล่าวของสังฆาราชปาลเลกัวซ์ชาวฝรั่งเศสที่มีชื่ออยู่ในสมัยทันรัตนโกสินธ์อย่าง
สภากการค้าซึ่งอยู่ยุคตอนปลายคงต่างกันเท่าไถนกันว่า “..ถ้าให้จะมาคิดค้าขายกับประเทศไทยแล้ว
ต้องนำกำนัลมา ๓ ลำ ลำนั้นบรรทุกบรรณาการม้าจันก้องกษัตริย์และเสนาบดี ลำนั้นบรรทุกสินค้า
อีกลำนั้นบรรทุกความอดทนมาด้วย..”^{๔๕} ฉะนั้นพระคลังสินค้าได้เปลี่ยนรูปแบบหน้าที่เพิ่มมากขึ้น
ตามลำดับเมื่อการเริ่มต้นจากกองเล็กๆ มาเป็นกรมใหญ่ๆ โต เป็นศูนย์กลางนำเงินเข้ารัฐบาลที่สุด
แต่ระบบพระคลังสินค้าก็เหมือนระบบอื่นที่เมื่อเจริญสูงสุดหากปราศจากการปรับปรุงงาน ในที่สุด
พระคลังสินค้าก็เป็นแหล่งที่คนจะหุ่นติดทางการเงินได้มากที่สุด ตำแหน่งของผู้จัดการคลัง เจ้าพระยา^{๔๖}
พระคลังเป็นตำแหน่งที่ห้อม ข้าราชการผู้ใดให้ไปได้ในทุกสมัยแม้แต่สมัยรัตนโกสินธ์ ในสมัย
สมเด็จพระนราธิราษฎร์ การทำฟ้องคดีหรือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ เปเลี่ยนฐานะจากนักผดgy กับ^{๔๗}
ชาวต่างด้าวมาสู่ตำแหน่งของผู้จัดการคลังสามารถเลียงดัญคนได้อย่างເອົາເກົກ ไม่เงินสร้างตึกที่ลับบูร
ภายหลังที่ตายลง ปรากฏว่าเจ้าพระยาวิชาเยนทร์มีทุนในบริษัทที่มีเดียวตัววันอุกอาจฝรั่งเศสถึง^{๔๘}
๓๐๐,๐๐๐ แพรงค์ หรือ ๒๕๙๐ ชั่ง^{๔๙} บั้งมาสมัยอยุธยาตอนปลายแม้การค้ากับจันจุวงศ์เรื่องแต่เงิน
เข้าพระคลังจากการค้าจริง ๆ ก็บันอย่าง คิดว่าเงินคงรื้าให้ไปกับพวกเจ้าพนักงานพระคลังเสียมาก
พระคลังสินค้าจึงกลายเป็นแหล่งทำเงินของบุคคลกลุ่มนั้นที่ทำให้ระบบผูกขาดการค้าหนาแน่นมากขึ้น
ไม่ถูก

ค. ระบบการเก็บภาษีอากร เป็นการแสดงถึงความนิยมในระบบผูกขาดของรัฐบาลอยุธยาอีก
อย่างหนึ่ง ในความเป็นจริงรายได้ของรัฐจากการเก็บภาษีนั้นอย และส่วนใหญ่ได้เป็นส่วนของมาก
กว่าตัวเงิน การเก็บภาษีแต่เดิมในสมัยสุโขทัยรู้เป็นผู้ที่เก็บเอง มาในสมัยอยุธยาบ้านเมืองขยาย
การค้าขยายเจริญราษฎร์จะต้องพยายามทางการไม่สำลังเพียงพอ จึงใช้ชีวิৎประมูลภาษีขึ้นให้พวก
เจ้าภาษีนายนายอากรรับผูกขาดเก็บให้รัฐอีกต่อหนึ่ง นำความสะดวกสบายให้แก่รัฐแต่ออกจะทำความ
ເຕືອດ้อนให้แก่ราชภูมิหรือไม่? สร้างความร่ำรวยให้แก่พวกเจ้าภาษีนายนายอากร เพราะพวกนั้นก็มีบท-

๔๔. สันก์ ท. โภณดบุตร, แปล เรื่องเมืองสยามของสังฆาราชปาลเลกัวซ์ (พระนคร โรงพิมพ์อักษรลัมพันธ์,
๒๕๐๖) หน้า ๓๐๗

๔๕. ผ่องพันธ์ ศุภกรพันธ์ เล่มที่อ้างอิง หน้า ๒๒๕

บทบาทในการบูรณะที่เก็บกิจกรรมมากแต่ส่งให้รู้น้อย^{๓๖} ราชภารังค์ท่านนี้ถูกถูกนำทางเศรษฐกิจ
หันการเก็บภาษีออกชนบท

จากรอบทั่วสามเป็นเสมือนจักรกลที่สร้างระบบสุกขภาพให้มั่นคงยิ่งขึ้น ในสังคมอยุธยา
เดิมสร้างสภาพเศรษฐกิจให้อยู่ในสภาพคงที่โดยรู้หรือด้วยปัจจุบันกำลังงานทางเศรษฐกิจไว้
บรรณาการศักดิ์สิ่งใดๆไม่เอื้ออำนวยให้ราชภารังค์สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจแบบสุกขภาพ
นี้เป็น

๑.๑ ผู้ประกอบการค้า

ในสังคมอยุธยาแบ่งได้เป็น ๒ ชนชั้น คือ ราชภารังค์หรือพระส่วนใหญ่เป็นชาวนา และชนชั้นผู้ประกอบ
คือชาติและเจ้านาย ข้าราชการ ชนชั้นกลางอาจพ่อน้ำโลมให้แก่พวกร่วมค้าต่างด้าว คน
ชนชั้น แรก มีอยู่น้อยมากจนไม่อาจกล่าวได้ว่าสังคมอยุธยา มีชนชั้นกลาง มีบุคคล ๒ กลุ่มที่เกี่ยวข้อง
ในฐานะผู้ประกอบการค้า คือกลุ่มชาติและเจ้านายเสนาบดี และกลุ่มคนจีน ทั้งจะแยกพิจารณา

ก. กลุ่มชาติและเจ้านายเสนาบดี

ฐานะคงเดิมอยุธยาเป็นเมืองพอค้ามาก่อนที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หงษ์สถาปนาอยุธยาเป็นราชธานี มีข้อ^{๓๗}
น่าสังเกตว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หงษ์ทรงน่าจะมีความสัมพันธ์หรือคุ้นเคยกับพ่อค้าจีนในอยุธยาบ้าง เนื่องได้
จากการสร้างราชธานีที่เวียงหลัก ซึ่งห่างจากบริเวณบางกะเจ้า อันเป็นศูนย์กลางการค้ามาทางทิศ
ตะวันตกเฉียงเหนือ อาจเป็นอัคคีประทว่างสมเด็จพระเจ้าอยู่หงษ์กับพ่อค้าอยุธยาในฐานะพ่อค้าตัวบิ๊ก
กัน เพื่อสร้างแหล่งชุมชนใหม่ที่เวียงหลักซึ่งสามารถติดต่อการค้ากับบางกะเจ้าได้ ข้อสันนิษฐานอีก
ประการหนึ่งจากหนังสือบินกาลามินิว่า “ในกลุ่มนี้ดังได้ยินมา ขัยนาทบุลังหทุพากภิกวิชาติ อัน
ว่ากันว่า ทุกภิกข้าแหงกบังเกิดมีในเมืองขัยนาทบุรี อโยชนคราชินตี ด้วยเลี้ยงกอกกระทำ เมื่อ
พ่อค้าชาวข่ายข้า...”^{๓๘} ข้อความนี้อาจแสดงถึงการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หงษ์เป็นพ่อค้าและเมืองอยุธยา
เป็นเมืองพ่อค้า ทงยังเป็นการเริ่มต้นขยายอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ จากการส่งครามใน
สมัยอยุธยาตอนต้นแสดงถึงบทบาทของชาติที่จะแสวงหาคืนแทนอุดมสมบูรณ์ ให้ก่ออยู่กับอยุธยา
เป็น การที่เป็นรัฐในที่ เชียงใหม่ ต้นแคนมอญ แผนท่ออยุธยาให้เป็นที่สุดในสมัยสมเด็จพระ

๓๖. โปรดดู “จาก ประภาพันธ์ “เจ้าภาษีน้ายอากรผู้ทำลายเศรษฐกิจไทย” วรรณภูมิเศรษฐกิจไทย” นี้ที่ ๒
ฉบับที่ ๐ (พฤษภาคม, ๒๕๖๐) หน้า ๒๙

๓๗. ส่วน กาญจนากพันธ์, เอกมทัชช์ หน้า ๒๙

นเรศวรมหาราชหลังจากนั้นเป็นการพยาบาลที่จะรักษาคนแค่นเหล่านี้ไว้เพราจะเป็นแผนอุบัติสุดยอด
และโภคทรัพย์ที่สำคัญ นโยบายเศรษฐกิจนอกเหนือจากการทำสังคม คือการรักษาเมืองมนตรี
และศาสนาคริอันเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญยิ่งทางตะวันออกของไทย นโยบายที่บันทึกหอดมาตลอด.
ทุกสมัย^{๔๙} นอกจากหน้าที่นโยบายอำนาจทางเศรษฐกิจ พระมหากษัตริย์อยุธยาเองต้องพยายามรักษา^{๕๐}
เสถียรภาพของพระองค์ไว้ ปัญหาการขาด赤字เบ็ดเตล็ดทางการเมืองที่ไม่ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ในเชื้อ^{๕๑}
พระวงศ์ การแยกชิงราชสมบัติจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ส่งท้ายให้พระมหากษัตริย์ต้องหาอำนาจการ^{๕๒}
เงินให้มากที่สุดเพื่อสะสมสมรรถนะและกำลังอาชู ฉะนั้นบทบาทของกษัตริย์คือพยายามหาเงิน^{๕๓}
ให้ได้มาก กษัตริย์จึงเป็นผู้ดำเนินการค้าแต่ผู้เดียวโดยระบบพระคลังสินค้า สมัยใดที่พระมหากษัตริย์^{๕๔}
ชำนาญการค้ามั่นคงแล้วตรวจตราเงินทองจากการค้าขาย รายได้ก็เข้าแผ่นดินมาก เนื่องสมัยเดียวกัน^{๕๕}
พระนครินทราริราช สมเด็จพระเอกาทศรถ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และสมเด็จพระนารายณ์^{๕๖}
มหาราช ล้วนแต่ทรงสามารถกุมการค้าไว้ได้ แต่สมัยใดที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงสนใจหารายได้
จากการค้า การค้าขายจะตกอยู่กับเจ้านายและเสนาบดีผู้ใหญ่ เนื่อง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้าย^{๕๗}
สรวง การค้าตกอยู่ในมือของพระยาโกษาจิบติและวังหน้าพระอนุชา (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษ)^{๕๘}
นอกจากยังมีเจ้านายบางพระองค์ค้าขาย เนื่อง สมเด็จพระนารายณ์ฯ มีเจ้าฟ้ากรมหลวงโยธา^{๕๙}
เทพ ข้าราชการขันผู้ใหญ่ก็มี พระยาใบภูมิราชเศรษฐี พระจุพารามนตรี เป็นต้น การค้าขาย^{๖๐}
ของบุคคลเหล่านี้อยู่ในความดูแลของพระคลังซึ่งทำกับทำในนามของรัฐ ฉะนั้นหัวเหตุก่อจุ่นบุคคล^{๖๑}
ชนปักษ์รองเข้าทำหน้าที่เป็นพ่อค้าด้วย แนะนำตนหัวกุ้มจะต้องร่าเริงมากที่สุดในอยุธยา เพราะ^{๖๒}
สามารถกุมอำนาจการปกครองและสร้างกฎหมายหรือกลไกเพื่อรักษาไว้ซึ่งความร่าเริงด้วยวิธีการผูก^{๖๓}
ขาดการค้าไว้

๖. กลุ่มคนจีน

หากจะนับเนื่องกันแล้วคนจีนเข้ามาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิมานาน คงต้องอาศัยอาณาจักรขอม สุโขทัย^{๖๔}
นาในสมัยอยุธยาคนจีนส่วนใหญ่ที่มาคงดินฐานอยู่มักเข้าทำราชการในกรมท่าชัยอันเป็นหน่วยงานที่^{๖๕}

๖๖. น้ำทึบแต่สมัยสมเด็จพระนาราธอุท่องเป็นกัมมาได้เลิกเห็นกัมมาได้เลิกเห็นกัมมายของเมืองนาริกและทะน้ำกรีว่าเมื่อกำกับ^{๖๖}
เด็ก้าชัยนาราษฎร์แล้วมาถึงรัฐ พรองก์ไม่ทรงรือชาที่จะก่อส่องเมืองน้ำรากรเข้าเมืองมาจะจะที่กินชาภูเขา-^{๖๗}
ห้วยอีกต่อหนึ่ง สองเมืองนี้ไทยกับพม่าอย่างเชิงกันมากสัก สมัยสมเด็จพระบรมไกรโภ哥นาดและสมัยพระ-^{๖๘}
นเรศวรมหาราช อยุธยาที่เมืองทั้งสองคืนน้ำรากรพม่า และได้ปักกรองเรือยมา มาสมัยสมเด็จพระเพทราชา^{๖๙}
ฝรั่งโดยการพาพยาบาลมาขอสองเมืองนี้ แต่ก็ไม่ได้ผล

ที่ต้องการจะก้าวขึ้นโดยแพทย์ เรื่องของการค้าสำเรา้ก็ไม่สามารถให้ศักดินาแก่พวคุณจนที่ทำงานด้านนี้ ฉะนั้นก่อนหน้านี้มีให้รับราชการ แต่เป็นพ่อค้ามาเสริมช่องว่างในสังคมไทยที่ขาดคนทำอาชีพนี้ ผู้เชี่ยวชาญนี้ไม่ต้องทิโภในระบบไปเรื่อยๆ เป็นพวค์ต่างด้าว แต่จะเดียวแก้คนจนก็ได้รับสิทธิ์คนจนจะได้รับอนุญาตให้เกินทางให้ทัวอาณาจักรอยุธยา คนจนจึงสามารถเป็นจักรกลที่สำคัญมากได้ การให้รับอนุญาตให้เกินทางให้ทัวอาณาจักรอยุธยา คนจนจึงสามารถเป็นจักรกลที่สำคัญมากได้ ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปรมษาททองจากการที่พระองค์ทรงบัญชาให้ชาวญี่ปุ่นออกชาติประเทศ ทำให้เกิดการการค้าของญี่ปุ่นถูกคนจนเข้าแทนที่ และแม้จะไม่มีไมตรีกับญี่ปุ่น แต่การค้าสำเรา้ระหว่างอยุธยา กับญี่ปุ่นคงมีอยู่โดยใช้สำเรา์เจนเพราเรือไทยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ทำให้คนจนเข้ารับราชการในกรุงพระคลังสินค้ามากในสมัยนี้ บางคนได้รับตำแหน่งดีๆ ที่อยู่กับชาวคนมีโอกาสค้าขายส่วนตัว วนวัลตี้ได้บรรยายสภาพในปี พ.ศ. ๒๑๘๑ ว่า ในอาณาจักรสยามคนนี้หลาภคนมีวิถีอย่างสุนสมบายนิสเริภที่จะค้าขายให้ทัวประเทศฯ ลากูเบร์ได้จะประชามคนนี้ในอยุธยาไว้ประมาณสามสิบคน ในครื่องลงของพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่รอบนอกกำแพงเมืองเช่นเดียวกับบ้านชาติอื่น ในปลายอยุธยานี้มีบ้านหาดเป็นพื้นค้ามากยิ่งขึ้น จากความน่าเชื่อถือของคนนี้ จึงมีการค้ากับเมืองจันมาก การค้าเนินงานในพระคลังสินค้าก็ตกอยู่ในมือคนนี้ ทั้งนี้มีการถกเถียงกันว่าส่วนตัวโดยเฉพาะการค้าข้าวซึ่งได้กำไรมี มีวิธีการให้สินบนแก่น้ำราชการพระคลังกัวยสี่ต่อๆ บรรดาเจ้าภาษีน้ำ衙ห้อมห้อมอหิพลดทางการเงินก็เป็นคนนี้ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจของไทยค้านี้ตั้งตระหง่านการค้า คนจนมีอหิพลนับถ้วนแต่พื้นค้าธรรมดานี้ถือว่า ภาระทันขั้นต้นใหญ่มาแท้เดิมแล้ว

สรุปได้ว่า จากการประกอบหั้งสามประการของบวนการที่ทำให้เกิดระบบสุกขามีส่วนเกือบหมดกันอย่างที่ เมื่อวันนากการการค้าต่างประเทศเป็นบัญญายนอกที่ผลักดันให้รัฐต้องยื่นมือเข้ามายควบคุมการค้า ขณะเดียวกันก็ให้ระบบพระคลังสินค้าและระบบไฟร์ช่วยให้ให้รัฐกระตือรือบเป็นสุค้าขายเอง จนกลายเป็นการสุกขามากการค้าโดยไม่มีกลุ่มนักไสสามารถแบ่งขั้นได้เลย เนื่องจากคนไทยขาดคนนี้พื้นค้า บวนการเหล่านี้ทำให้อยุธยาเดินไปสู่เศรษฐกิจแบบสุกขามากขึ้น จึงแสดงถึงการขยายตัวในแต่ละสมัย

๗๔. G. William Skinner, *Chinese Society in Thailand* (New York: Cornell University Press, 1957)
หน้า ๖๐

๔. ผลของระบบผู้นำทางเศรษฐกิจ

๑. กล่าวได้ว่ารายได้ของพระมหาชัตติย์มาราก ๒ ทาง คือ จากราชอากรซึ่งเก็บได้จำนวนไม่พอใช้จ่าย ฉะนั้นพระองค์จึงทำการค้าขายอันน้ำหนักจริงได้อย่างมาก ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปรมินทรมหาภ่องคราMb พระองค์ทรงมีรายได้ประจำกับละ ๙,๐๐๐ ชั่ง (๑๖๐,๐๐๐ บาท)^{๔๐} คาดว่าสมัยสมเด็จพระ Narayen พระองค์คงมีรายได้มากกว่านี้ เมื่อมานูญ่าฯ ยังคงพระมหาชัตติย์จากหนังสือคำให้การ ชาวกรุงเก่า จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายของพระมหาชัตติย์ประมาณ ๙๐% ใช้ในการทำนุบำรุงศาสนา สร้างและปฏิสังขรณ์วัด จัดงานสมโภช งานพระราชกุศล เลขพระ ประทาย และจ่ายให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์ เปย์หวัด บ้านญี่ เงินใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ของสังคมที่เห็นชัดมีเพียงรายการเดียว คือ เงินคงพระคลังไว้เตรียมใช้ในการศึกษา ๕,๐๐๐ ชั่ง (๘๐๐,๐๐๐ บาท)^{๔๑} เงินใช้จ่ายเพื่อเศรษฐกิจการทำนุบำรุงบ้านเมืองหรือเงินทุนสำหรับค้าขายในกิจกรรมของพระมหาชัตติย์เองไม่ปรากฏ การทำถนนบุคคลองใช้วิธีเกณฑ์แรงงานพวกรไพร์โดยไม่ห้องเสียค่าจ้าง การส่งเสริมการเพาะปลูกโดยการขยายเพิ่มผลผลิตรัฐคิดว่าไม่จำเป็นในเมืองความเป็นอยู่ด้านอาหารการกินไม่เต็อคร้อน การส่งคนออกไปแนะนำวิถีการทำนาให้ได้ผลดีไม่มี เพราะวิทยาการไม่ได้ก้าวหน้า รัฐจะมีความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกน้อยกว่าราชภารีอีก รัฐจะทำได้เพียงออกกฎหมายบังคับความเสียหายของผลผลิต เช่นวัสดุหัวใจคนทำความเสียหายให้แก่ตนข้าว แล้วส่งคนของหลวงไปเก็บภาษีค่านา กล่าวได้ว่า ในสังคมโบราณรัฐเป็นเพียงทำหน้าที่ “รังษี” ภัยอันเกิดจากโรคภัย ภัยสงคราม เรื่องของการ “บำรุงสุข” ส่งเสริมการกินดือดีของราชภูมิเป็นคติใหม่ สังฆพระมหาชัตติย์ทรงให้แก่ราชภูมิการให้ทานคนจน สร้างวัดวาอารามเพื่อให้บ้านเมืองสวยงาม เพื่อเป็นเครื่องแสดงว่า พระมหาชัตติย์ทรงมีส่วนร่วมกับราชภูมิ “พุทธศาสนา” แม้จะแตกต่างกันระหว่างรัฐบาลกัมพูชา การทำนุบำรุงศาสนาถือเป็นหน้าที่ของพระมหาชัตติย์ทุกพระองค์ และยังเป็นการเฉลิมพระเกียรติให้กับพระมหาชัตติย์พระองค์ใดสามารถสร้างวัดได้สวยงามใหญ่โต สำหรับเจ้านายและราชภูมิรวมกันนิยมนำเงินทองที่เหลือจากเก็บออมไปสร้างหรือบูรณะวัดมากกว่าคิดลงทุนค้าขาย วัดในอยุธยามีถึงประมาณ ๙,๐๐๐ แห่ง เป็นอารามหลวงที่พระมหาชัตติย์ทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์เสีย ๑๖ แห่ง วัดราชภูมิมีมากมายพวคุนบทที่มีเงินมากก่อสร้างวัดประจักษ์ภูมิหรือสร้างวัดให้บุตรเล่น สถาบันครุคนได้ไปเล่นวัดตู้ อนดอยว่าน่าอื้บชาญ^{๔๒} ฉะนั้นรายจ่ายทางของรัฐและราชภูมิเกือบทั้งหมดคงจะเงินที่เหลือออมไว้คง

๔๐. ผ่องพันธ์ สุกสรรพันธ์, เล่มที่อ้างอิง หน้า ๒๔๘

๔๑. “กำให้ก้าวชาวดรุ่งเก่า” เล่มที่อ้างอิง หน้า ๒๗๙

๔๒. “เรืองกรุงเก่า” ประชุมพงค์ควรภาคที่ ๒๓ พระนก (องค์การก้าวสุกสรรพันธ์) หน้า ๑๐๖

ให้ไปในด้านการอาชญา การลงทุนทางเศรษฐกิจ เช่น การค้าขายในหมู่เอกชนราชภรัมีนี เพราะรัฐบาลสูงากลางเรียบง่าย ไม่ใช่เป็นเพียงการค้าและเปลี่ยนสิ่งของกัน มากกว่าจะลงทุนการค้าเบ็ดเตล็ดในเชิงเดียว คงอยู่นานนักจะแน่ใจกันสร้างภัยมากกว่าจะบังกันคงห้างร้าน

๒. หนึ่งระบบสูงากลางทำให้เกิดความสะดวกในการขอรับสินค้า โดยราษฎรขายให้รัฐไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง “ภาค” ค้า และพ่อค้าทั่วประเทศส่งค้าทั่วโลกสินค้าได้ทันทีจากพระคลังสินค้าแห่งเดียว แต่เมื่อรัฐดำเนินการแต่ตู้เดียวข้อมูลเป็นการทั้งการแบ่งบัน เมื่อเศรษฐกิจอยุธยาประสบจากภาระน้ำท่วม ราชภรัมีนีก็จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เพื่อนบ้าน ผลิตให้เท่าไรก็ต้องส่งขายให้แก่รัฐและรับเอกสาราคากำหนด หากผลิตภัณฑ์รัฐก็จะรับภาระ ทำให้อาจเป็นไปได้ที่ความเจริญทางเทคโนโลยีการผลิตไม่มีทางไม่มีราคาน้ำท่วมเป็นเครื่องล้อโซ่ ระบบเงินตราไทยคงอยู่แบบเดิมไม่แพร่หลาย การเปลี่ยนแปลงใดๆ ก็จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญขึ้นนั่นคงไม่มี ถ้าจะถือว่าความเจริญทางการค้าในบางส่วนเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เพราะเป็นลักษณะชั่วคราวชั่วคราว เมื่อสันสมัยของความรุ่งเรืองสู่ทางเศรษฐกิจกลับเข้ารูปเดิม ขนาดการของระบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจเป็นการพัฒนาไปสู่ระบบสูงากลางทั้งสิ้น

๓. ระบบสูงากลางทำให้คนไทยขาดชนชั้นพ่อค้าหรือชนชั้นกลางที่เป็นคนไทย เมื่อการสูงากลางทางการค้าเป็นไปได้ให้มีพ่อค้าคนกลาง ระบบไปพร้อมๆ กับการทำให้คนติดอยู่กับที่นั่นขึ้นกับภาระการประกอบการค้าขาย ถ้านั่นจะมีสัมภาระคนไทยที่ห้ามบันดาลเงินทำบุญทำทานมากกว่าลงทุนการค้า สิ่งเหล่านี้ทำให้คนไทยขาดความรู้เกี่ยวกับวิชาการค้าขายและวิชาการเศรษฐกิจ

๔. บางคนอาจว่าภาคภูมิคุ้นสังคมอยุธยาไว้ว่ามีความสุขสงบสุข แต่ถ้าจะพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าราชภรัมีนีเป็นภาคภูมิของภาคสูงากลาง ที่เน้นการเมืองการปกครอง เรื่องสังคมโดยระบบไปพร้อมๆ กับเรื่องเศรษฐกิจโดยส่วนราชการ ทำให้เกิดศักดิ์ในสังคมไทยที่ราชภรัมีนีเอกชนต้องหักพาณิชย์ต้องออกเวลา จะเห็นได้จากนี่ๆ บันน์ รัฐบังคมือที่ผลเนื้อผลลัมพ์พ่อค้าในการกำหนด นโยบายควบคุมผู้ค้าที่สำคัญ การดำเนินการค้าในรัฐบังคมือเป็นเรื่องที่รัฐบาลมุ่งเน้นเกี่ยวกับการค้าทั้งหมด ผู้ประกอบการค้าในนี่ๆ บันน์ไม่ต่างจากสัมภาระอยุธยา คือสุดสำคัญทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในมือชาวจีน และก่อให้เกิดปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ดีที่สุดคือการค้าที่มีความหลากหลายและทันสมัย แต่เป็นการสร้างเครื่องมือเพื่อรักษาอำนาจและทำให้คนต่างด้าวไม่สามารถเข้ามาได้

ฉะนั้น แม้สังคมไทยจะเพิ่งก้าวออกจากระบบผู้กษาดู管ทางเศรษฐกิจเมื่อราชสมบัติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช แต่ผลจากการบันเริ่มนั้น ๕๐๐ ปี ยังคงทำให้นิสัยทางเศรษฐกิจของไทยไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ระบบผู้กษาดู管ยังคงปราศจากอยู่ แท้ที่จริงเศรษฐกิจไทยยังท่าทางกล้ากรอบเศรษฐกิจแบบเสรีมาก ก็จันทร์หากจะศึกษาถึงปัจจุบันเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันควรย้อนไปคุณลักษณะในอดีตจะเข้าใจได้มาก

พรภน อวนสกุล
นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

สุชาติ สวัสดิศรี บรรณาธิการ

วารสารของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย กำหนดวงตลาดปีละ ๔ ฉบับ เป็น
วารสารวิชาการแขนงสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ๔ ฉบับ และวารสารประจำปี
บัญญา ๔ ฉบับ